

Jaana Rantakoivu

Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -verkkokoulutus

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Vestonomi (ylempi AMK)

Vaatetusalan tutkinto-ohjelma (ylempi AMK)

Opinnäytetyö

6.11.2023

Tiivistelmä

Tekijä:	Jaana Rantakoivu
Otsikko:	Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -verkkokoulutus
Sivumäärä:	66 sivua + 4 liitettä
Aika:	6.11.2023
Tutkinto:	Vestonomi (ylempi AMK)
Tutkinto-ohjelma:	Vaatetusalan tutkinto-ohjelma (ylempi AMK)
Ohjaaja:	Tuntiopettaja Marja Tuhkanen

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä, jossa suunniteltiin ja koottiin Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -verkkokoulutus. Se on yksi osa viiden Kesto-koulutuksen kokonaisuudesta. Kehittämistyön toimeksiantaja on Lahden alueella toimiva Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä. Koulutuksen kohderyhmänä on alan pienyrittäjät ja alan yrittäjyydestä kiinnostuneet.

Aiheen lähestymistapana oli tapaustutkimus, jossa käytettiin menetelminä sisälönanalyysiä ja haastatteluja. Haastateltavaksi valittiin viisitoista Lahden alueen tekstiili- ja muotialan toimijaa. Kesto-koulutusten suunnittelun tueksi haastatteluissa selvitettiin, mitä tekstiili- ja muotialaan liittyvää tietoa alan yrittäjät tarvitsevat. Tämän kehittämistehtävänä olevan koulutuksen suunnittelua varten haastatteluissa selvitettiin lisäksi, mitä kiertotalouden mukaisia liiketoimintamalleja Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrityksissä on käytössä sekä millaista yhteistyötä nämä tekevät.

Kehittämistehtävän tuloksena syntyi Moodle-oppimisolustalle koulutus, jonka tavoitteena on herättää pohdintaa ja ajatuksia kiertotalouden mukaisista toimintamalleista tekstiili- ja muotialalla. Koulutuksessa perehdytään kiertotalouden merkitykseen ja mahdollisuuksiin sekä paneudutaan liiketoimintamalleihin Sitran viiden mallin mukaisesti: *uusiutuvuus, jakamisolustat, tuote palveluna, tuote-elinkaaren pidentäminen sekä resurssitehokkuus ja kierrätys*. Koulutuksen tavoitteena on, että avoimella oma-kohtaisella analyysillä haetaan käyttökelpoisia ideoita testattavaksi yritystoiminnan kehittämiseen tai oman liiketoimintasuunnitelman laatimiseen.

Avainsanat: kiertotalous, kestävä kehitys, tekstiili- ja muotiala, resurssitehokkuus

Tämän opinnäytetyön alkuperä on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Abstract

Author: Jaana Rantakoivu
Title: Circular Economy Business Models in the Textile and Fashion Industry -Online Training
Number of Pages: 66 pages + 4 appendices
Date: 6 November 2023

Degree: Master of Culture and Arts
Degree Programme: Master's Degree Programme in Fashion and Clothing
Instructor: Marja Tuhkanen, teacher

The thesis was carried out as a development work in which the circular economy business models of the textile and fashion industry were designed and compiled into online training. It is one part of a total of five Kesto training modules. The client of the development work is the Salpaus Further Education - joint municipal board, which operates in the Lahti region. The target group of the training is small entrepreneurs in the field as well as those interested in entrepreneurship in the field.

The approach of the topic was a case study using content analysis and interviews as methods. Fifteen textile and fashion operators from the Lahti region were selected for the interview. To support the planning of education, the interviews examined what information textile and fashion entrepreneurs need. The interviews also examined what kind of circular economy business models are in use in the textile and fashion companies in the Lahti region and what kind of cooperation they are engaged in.

The result of the development work consisted of a training for the Moodle learning platform. Its objective is to generate reflection and ideas on circular economy operating models in the textile and fashion business. The training focuses on the significance and opportunities of the circular economy and explores Sitra's five business models: renewability, sharing platforms, product as a service, extending the product life cycle, and resource efficiency and recycling. The goal of the training is to use open first-hand analysis to find useful ideas for developing one's own business or creating one's own business plan.

Keywords: circular economy, sustainable development, textile and fashion, resource efficiency

The originality of this thesis has been checked using Turnitin Originality Check service.

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tavoitteet ja rajaus	2
1.2	Käsitteiden määrittely	4
2	Toimeksiantajan esittely ja lähtötilanne	7
2.1	Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä	7
2.2	Kesto-koulutukset	8
3	Kehittämistyön toteutus	9
3.1	Lähestymistapa	9
3.2	Käytetyt menetelmät	11
3.2.1	Haastattelu	11
3.2.2	Sisällönanalyysi	13
4	Vaatteiden valmistus toimialana	15
4.1	Vaatteiden valmistus Suomessa	16
4.2	Vaatteiden valmistus Lahdessa	17
5	Kiertotalouden liiketoimintamallit	18
5.1	Kiertotalouden määritelmä ja merkitys	18
5.2	Kiertotalouden liiketoimintamallit	23
5.2.1	Uusiutuvuus	23
5.2.2	Jakamisolustat	24
5.2.3	Tuote palveluna	25
5.2.4	Tuote-elinkaaren pidentäminen	25
5.2.5	Resurssitehokkuus ja kierrätys	26
6	Kiertotalouden liiketoimintamallit -koulutuksen suunnittelun lähtökohdat	27
6.1	Verkkopedagogiikka	28
6.2	Koulutuksen sisältösuunnittelun lähtökohdat	29
7	Kehittämistyön tulokset	31
7.1	Tekstiili- ja muotialan kiertotalouden liiketoimintamallit Lahden alueella	32
7.1.1	Uusiutuvuus	32

7.1.2	Jakamisolustat	35
7.1.3	Tuote palveluna	36
7.1.4	Tuote-elinkaaren pidentäminen	37
7.1.5	Resurssitehokkuus ja kierrätys	40
7.2	Mittatilausompelupalvelu	44
7.3	Yhteistyön mahdollisuudet	47
8	Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -koulutusesittely	50
8.1	Koulutuksen markkinointi	50
8.2	Koulutuksen aloitus	52
8.3	Koulutuksen rakenne ja sisältö	53
9	Johtopäätökset	61
9.1	Luotettavuuden arviointi	61
9.2	Pohdinta	62
	Lähteet	66

Liitteet

Liite 1 Kesto-koulutusesite

Liite 2 Tunnistetut kiertotalouden liiketoimintamallit

Liite 3 Liiketoimintasuunnitelmataulukko

Liite 4 Kesto-koulutusten hakijapersoona

1 Johdanto

Tekstiilituotteiden ylituotanto ja ylikulutus kasvavat jatkuvasti, ja samalla lisääntyy niiden kielteinen vaikutus ilmastoon sekä veden- ja energiankulutukseen. Tekstiilien maailmanlaajuinen tuotanto lähes kaksinkertaistui vuosina 2000–2015 (Ellen Mac Arthur Foundation, 2017). Tekstiilien kulutus aiheuttaa keskimäärin neljänneksi suurimmat kielteiset vaikutukset ympäristön ja ilmastonmuutoksen kannalta sekä kolmanneksi suurimmat kielteiset vaikutukset veden ja maan käytön kannalta. Joka sekunti viedään maailmalla rekkakuormallinen tekstiilejä kaatopaikalle tai poltetaan. EU:ssa poistetaan vuosittain käytöstä n. 5,8 miljoonaa tonnia tekstiilejä, mikä on noin 11 kg henkeä kohti. (Euroopan komissio, 2022.)

Vaatteita käytetään entistä lyhyemmän aikaa, jonka jälkeen ne heitetään pois. Tämän pikamuotina tunnetun trendin ideana on houkuttaa kuluttajia ostamaan jatkuvasti uusia vaatteita, joita tuotetaan uusimpien muotivirtausten mukaan. Nämä kielteiset vaikutukset ovat seurausta lineaarisesta talousmallista, jolle on ominaista tekstiilien alhainen käyttöaste sekä vähäinen uudelleenkäyttö, huolto, korjaus ja kuitukierrätys. Nykypäivän haasteet edellyttävät uudenlaisia ratkaisuja, jotta tekstiili- ja muotialasta voidaan tehdä kestävä, ilmastoneutraalia, energia- ja resurssitehokasta ja luontoa kunnioittavaa. EU:n yritysten, kuluttajien ja viranomaisien on keskityttävä parantamaan alan kestävyttä ja lisäämään kiertotalouden osuutta. (Euroopan komissio, 2022.)

Kiertotalous mahdollistaa liiketoiminnan pienemmällä luonnonvarojen ja raaka-aineiden kulutuksella ja tämän seurauksena pienemmillä ilmastopäästöillä. Kierätettyjen materiaalien käyttö, lyhyemmät arvoketjut ja paikallisempi tuotanto voivat tehdä toimitusketjuista joustavampia myös ilmaston kuumenemisestä aiheutuville häiriöille. Tulevaisuudessa kiertotalouden ottaminen osaksi liiketoimintaa tulee olemaan erottamaton osa kaikkia hiilineutraaliuteen tähtääviä tavoitteita. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 17.)

Kiertotalouden mukainen toiminta on laaja kokonaisuus. Sen hyödyntämistä liiketoiminnassa voidaan edistää monin tavoin. Yksi keskeisistä tavoista on alan ammattilaisten osaamisen ja ymmärryksen lisääminen. Tässä alalle merkittävässä kehitystyössä haluan opinnäytetyölläni olla osaltani vaikuttamassa. Siihen tarjoutui mahdollisuus, kun pääsin mukaan Kesto-koulutushankkeeseen, jossa työnantajani Koulutuskeskus Salpaus on mukana. Haluan kehittämistyössäni nostaa esille myös sen, kuinka merkittävää alan pienyrittäjyys on kansantalouden ja kiertotalouden kannalta.

1.1 Tavoitteet ja rajaus

Tulevaisuudessa yhä useamman yrityksen menestyminen liiketoiminnassa perustuu kiertotalouden toimintamalleihin. Selvitin tässä työssä, millaista kiertotalouden mukaisiin asiasisältöihin liittyvää tietoa alan yrittäjät tarvitsevat sekä millaisesta yhteistyöstä heille voisi olla hyötyä. Etsin tietoa myös siitä, mitä kiertotalouden mukaisia liiketoimintamalleja Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrityksissä on jo käytössä. Perehdyin aiheeseen sisällönanalyysin ja haastattelujen avulla. Haastattelin viittätoista Lahden alueen tekstiili- ja muotialan toimijaa, joista kaksitoista on ompelualan yksityisyrittäjiä. Kehittämistehtävän keskeisiksi tutkimuskysymyksiksi täsmentyivät:

1. Mitä kiertotalouden mukaisia liiketoimintamalleja on käytössä Lahden alueen tekstiili- ja muotialan pienyrityksissä?
2. Mihin kiertotalouden liiketoimintamalleihin liittyviin asiasisältöihin Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrittäjät tarvitsevat lisätietoa?
3. Millaista yhteistyötä Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrittäjät tekevät tällä hetkellä, ja onko yhteistyön lisäämiselle tarvetta?

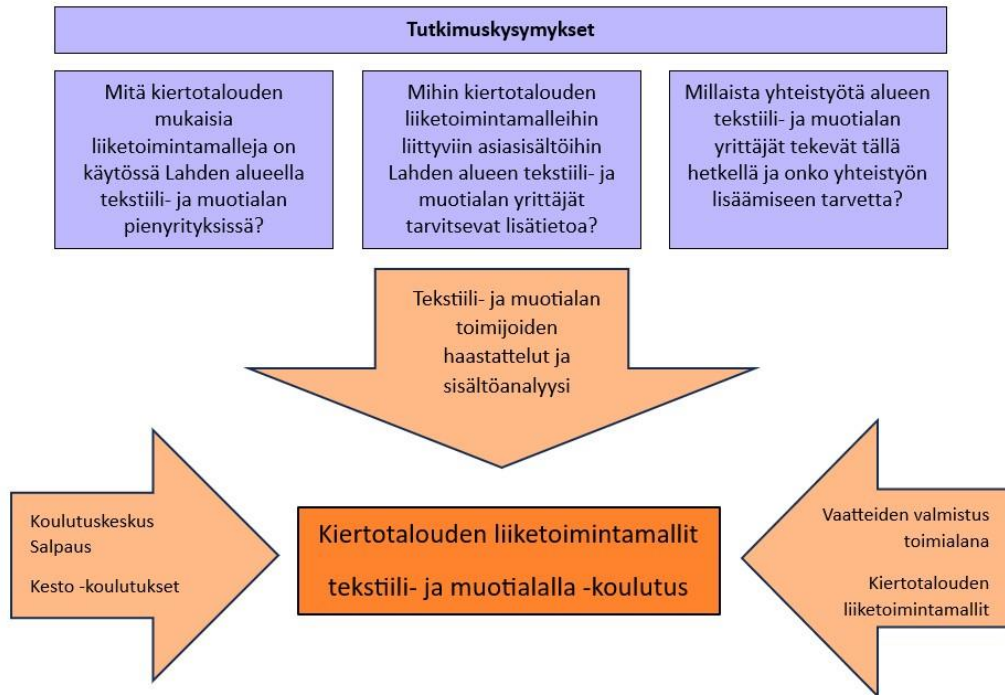
Oman yrityksen perustaminen on Suomessa todennäköisin tapa työllistyä ompelualan työtehtäviin. Kiertotalouden liiketoimintamalleista löytyy jokaiselle yrityksen perustajalle sekä yritystoiminnan kehittämisestä kiinnostuneelle paljon mahdollisuuksia. Tällä työllä haluan korostaa myös sitä, kuinka merkittävää alan pienyrittäjyys on sekä kansantalouden että kiertotalouden kannalta.

Kokosin saadun tiedon alan toimijoiden hyödynnettäväksi, ja näin kehittämistyön tavoitteeksi täsmentyi *Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla* -verkkokoulutuksen suunnittelu ja toteuttaminen.

Tässä kehittämistyössä lähestyn kiertotalousaihetta sen määritelmän ja mallien kautta sen merkitykseen yksilölle, yrityksille ja yhteiskunnalle. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra tekee ansiokasta työtä muun muassa kiertotalouden liiketoimintamalleihin liittyen. Käytän tässä kehittämistyössä heidän käyttämänsä mallia kiertotalouden liiketoimintamalleista: uusiutuvuus, jakamisasutus, tuote palveluna, tuote-elinkaaren pidentäminen sekä resurssitehokkuus ja kierrätys. Haastatteluiden ja sisältöanalyysin avulla muodostuu kuva kehittämistehtävän tuloksista, ja sen myötä selkiytyy myös verkkokoulutuksen sisältö.

”Kertakäyttömuodista olen huolissani. Tykkään siitä ajasta, kun vaatteet tehtiin hyvistä materiaaleista”, sanoi yksi haastateltava. Mennyttä aikaa emme saa takaisin, mutta yhdessä voimme siirtyä askel kerrallaan tulevaisuuteen, jossa vaatteiden valmistamisen toimiala sitoutuu kiertotalouden liiketoimintamallien mukaiseen toimintaan entistä vahvemmin. Tämä edellyttää valveutuneisuutta myös vaatteiden kuluttajalta. Olisikin tärkeää lisätä heidän ymmärrystään siitä, millainen on laadukas tuote sekä milloin tuotteita kannattaa huoltaa ja korjauttaa niin, että ne säilyvät käytössä pitkään ja näin välttää uusien tuotteiden ostamista.

Seuraavaan kuvioon 1 on koottu kehittämistehtävän prosessikuvaus. Siitä löytyy keskeiset kolme kysymystä, joita selvitettiin haastattelujen ja sisältöanalyysin avulla. Aiheen keskeinen viitekehys kiertotalouden liiketoimintamallien lisäksi oli vaatteiden valmistus toimialana ja siinä varsinkin alan pienyrittäjyyden näkökulma. Kiertotalouden liiketoimintamallit -verkkokoulutuksen toimeksiantajana toimi Koulutuskeskus Salpaus, joka on yksi Kesto-koulutuksien toteuttajista.

Kuvio 1. Kehittämispöytäkuvaus

1.2 Käsitteiden määrittely

Käsitteiden määrittelyyn on käytetty Suomen Tekstiili & Muoti ry:n *Kiertotalouden kärjessä II – Ratkaisuja tekstiilien kiertoon* -julkaisun aineistoa sekä *Kiertotaloudesta kasvua* -kiertotaloussanastoa ja Sitran julkaisuista *Tulevaisuussanasto* ja *Mitä nämä käsitteet tarkoittavat?*

Arvoketju kuvaa jonkin hyödykkeen vaiheittaista jalostumista raaka-aineesta valmiiksi tuotteeksi. Jokainen arvoketjun vaihe, yksittäinen prosessi, nostaa tuotteen arvoa. Näitä vaiheita voivat olla suunnittelu-, valmistus- ja jakeluprosessi.

Elinkaari tarkoittaa tuotteen tai palvelun elinkaarta, jossa huomioidaan kaikki vaiheet, jotka tuote/palvelu käy läpi elinkaarensa aikana: raaka-aineiden hankinta, prosessointi, tuotanto, käyttö, käyttöiän loppu ja kuljetus.

Hiilineutraaliudella tarkoitetaan sitä, että tuotetaan vain sen verran hiilidioksidipäästöjä kuin niitä pystytään sitomaan. Hiilineutraalin yhteiskunnan, tuotteen tai systeemin hiilijalanjälki koko elinkaaren ajalta on siis nolla.

Hyödyntämisellä tarkoitetaan toimintaa, jossa tekstiilijätteet käytetään hyödyksi siten, että niillä korvataan kyseiseen tarkoitukseen muuten käytettäviä neitseellisiä raaka-aineita. Poistotekstiilit voidaan hyödyntää materiaalina tai energiana.

Ilmastonmuutos tarkoittaa ilmaston lämpenemistä, joka johtuu ihmisen toiminnan aikaansaamasta kasvihuonekaasujen lisääntymisestä ilmakehässä.

Jakamistalous on uusi talouden muoto, jossa tavaroita ja palveluita voi käyttää ilman, että tuotteita tarvitsee omistaa. Jakamistaloudella voidaan edistää kiertotalouden periaatteita vähentämällä kulutusta ja pidentämällä tuotteiden elinkaarta.

Kemiallisessa kierrätysmenetelmässä tekstiilien kuidut erotetaan toisistaan kemiallisten reaktioiden avulla. Kemiallisen kierrätyksen avulla kuluneetkin kuidut voidaan palauttaa kerta toisensa jälkeen sellaiseen muotoon, että ne soveltuvat uusien laadukkaiden tekstiilituotteiden valmistamiseen. Menetelmä soveltuu myös sekoitemateriaaleista valmistettujen tekstiilien kierrätykseen.

Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Se jaetaan usein ekologiseen, taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kestävän kehityksen osa-alueisiin.

Kierrätyksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa jäte valmistetaan tuotteeksi, materiaaliksi tai raaka-aineeksi joko alkuperäiseen tai uuteen käyttötarkoitukseen. Tekstiilejä voidaan kierrättää joko mekaanisen, kemiallisen tai termisen menetelmän avulla. Kansankielellä puhutaan usein vaatteiden kierrätyksestä esimerkiksi kirpputorien kautta, mutta jätelainsäädännön tulkinnan mukaan kyse on uudelleenkäytöstä.

Kiertotalous säilyttää tuotteiden ja materiaalien arvon mahdollisimman korkealla mahdollisimman pitkään pitäen ympäristövaikutukset mahdollisimman pieninä.

Leikkuujäte tekstiili- ja muotialalla tuotteiden valmistuksessa syntyy yleensä väistämättä hukkamateriaalia, jota ei voida käyttää varsinaisiin tuotteisiin. Leikkuujäte ja tuotannon ylijäämä luokitellaan jätteeksi, ellei sitä ole erikseen määriteltä tuotannon sivutuotteeksi ympäristöviranomaisen toimesta.

Lineaarinen talousmalli perustuu luonnonvarojen käyttöönottoon, valmistukseen, kuluttamiseen ja poisheittämiseen. Linearisessa talousmallissa tuote päättyy jätteeksi käyttöiän loputtua. Toimii logiikalla ”ota, valmista, hävitä”.

Luontokato tarkoittaa ihmisen toiminnallaan aiheuttamaa luonnon monimuotoisuuden romahdusta, joka on käynnissä kaikkialla maapallolla. Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen koskee kaikkia kolmea luonnon monimuotoisuuden tasoa: lajeja, elinympäristöjä ja geneettistä monimuotoisuutta. Käytännössä se tarkoittaa lajien, populaatioiden ja elinympäristöjen häviämistä, pienenemistä, pirstoutumista ja heikkenemistä sekä perimäaineksen kirjon kaventumista.

Mekaanista kierrätystä on jo pitkää käytetty tekstiili- ja muotialalla. Siinä materiaali revitään uudestaan kuiduksi. Käsittely vaurioittaa kuidun rakennetta ja heikentää sen laatua jokaisella kierrätyskerralla. Mekaaninen kierrätys soveltuu erityisesti tekstiilituotannosta syntyvälle leikkuujätteelle, joka on yleensä hyvin tasalaatuista.

Poistotekstiili on omistajalleen tarpeetonta tekstiiliä. Se sisältää niin tekstiilijätteet kuin uudelleenkäyttöön kelpaavat käytetyt ja ehjät tekstiilituotteet. Lajittelemattomat poistotekstiilit tulkitaan jätelainsäädännön mukaan tekstiilijätteeksi.

Resurssitehokkuus kuvaa ympäristökuormituksen vähentämiseen pyrkivää toimintaa tuotteiden ja palveluiden tuotannossa ja kulutuksessa raaka-aineista lopukulutuksen kautta uudelleenkiertoon ja hävittämiseen asti. Resurssitehokkuuden vaarana on resurssien käytön osaoptimointi, mikä ei useinkaan ole *resurssiviisasta*. Se on myös yksi kiertotalouden liiketoimintamalleista, jossa jätteet ja

sivuvirrat prosessoidaan teknologioita hyödyntäen kierrätysmateriaaleiksi ja uusia tuotteiksi.

Sivuvirta on pääasiallisen tuotteen valmistusprosessissa syntyvää sivutuotetta, jota kannattaa hyödyntää uudelleen.

Uudelleenkäytöllä tarkoitetaan tuotteen tai sen osan käyttämistä uudelleen samaan tarkoitukseen kuin mihin se on alun perin suunniteltu. Ehjät ja puhtaat vaatteet, jotka ovat vielä käyttökelpoisia sellaisenaan, ohjataan uudelleenkäyttöön esimerkiksi second hand -myymälöiden kautta. Puhtaat materiaalit voidaan myös uudelleen käyttää suunnittelemalla niistä toisenlaisia tekstiilituotteita.

2 Toimeksiantajan esittely ja lähtötilanne

2.1 Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä

Tässä luvussa esitellään työn toimeksiantaja Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä sekä perehdytään Kesto-koulutusten taustoihin.

Koulutuskeskus Salpaus on yksi Suomen suurimmista monialaisen ammatillisen koulutuksen järjestäjistä, joka johtaa ja koordinoi jäsenkuntiensa Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Kuhmoinen, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki, Pertunmaa ja Sysmä puolesta ammatillista ja oppisopimuskoulutusta. Salpaus toteuttaa toisen asteen ammatillista koulutusta sekä lisä- ja täydennyskoulutusta, toimii aikuiskoulutuskeskuksena, tuottaa koulutukseen liittyvää maksullista palvelutoimintaa ja osallistuu alue- ja yritystoiminnan kehittämiseen liittyvään hanke-toimintaan. (Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä, n.d.) Vuoden aikana Salpauksessa opiskelee noin 13 000 aikuista ja nuorta. Opettajia ja muuta henkilöstöä on 665. (Koulutuskeskus Salpaus, n.d.)

Salpaus on aktiivinen ydintoimija Päijät-Hämeen kestävän kehityksen ja kiertotalouden edistämisessä. Ydinosuamista on opiskelijoiden ja yritysten henkilöstön kouluttaminen ja vastuullisuusajattelun kehittäminen. Ympäristövastuullisuus näkyy myös Salpauksen omassa toiminnassa, mm. luomu- ja lähiruuassa,

kiinteistöohjelmassa sekä vastuullisissa hankinnoissa. Kestävä kehitys sisältyy myös ammatillisiin opintoihin. Opiskelijat voivat suorittaa useita valinnaisia tutkinnon osia tai kestävään kehitykseen painottuvan tutkintopolun. (Koulutuskeskus Salpaus, n.d.)

Vastuullisuus ja ympäristöasioiden kehittäminen ovat yksi Salpauksen strategisen kehittämisen kärjistä. Kestävän kehityksen työryhmä koordinoi ja edistää vastuullista toimintaa Salpauksessa. Toiminnalla toteutetaan omalta osaltaan Lahden kaupungin hiilineutraaliustavoitetta ja Suomen ammatillisen koulutuksen tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2035. Lahden kaupungin ympäristöpääkaupunkivuosi 2021 antoi uutta kipinää asioiden edistämiseen ja lisäsi yhteistyötä monenlaisiin verkostoihin. (Koulutuskeskus Salpaus, n.d.)

2.2 Kesto-koulutukset

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus (Jotpa) avasi loppuvuodesta 2022 haettavaksi valtionavustusta rakennemuutos- ja ylitarjonta-aloille suunnattuun koulutukseen. Avustuksen tavoitteena on mahdollistaa sellaisten koulutusohjelmien pilotointi, joilla voidaan jatkossa ennakoivasti ja nykyistä tehokkaammin vastata työmarkkinoiden rakennemuutoksiin ja nopeasti muuttuviin osaamisvaatimuksiin. Avustusta sai hakea ammatillisen koulutuksen järjestäjät, vapaan sivistystyön ylläpitäjät sekä korkeakoulut tai edellä mainittujen yhteistyössä toteuttamat yhteishankkeet. (Jotpa, n.d.)

Jotpa tukee työikäisten osaamisen kehittämistä ja osaavan työvoiman saataavuutta koko yhteiskunnassa. Jotpa on itsenäinen viranomainen, jota ohjaavat yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö. Hallinnollisesti se on Opetushallituksen erillisyyksikkö. Jotpa käyttää ennakointi- ja tilannekuvatietoa määrittääkseen, mitä koulutuksia rahoitetaan. (Jotpa, n.d.)

Haettavan valtionavustuksen tavoitteena on edistää positiivisia rakennemuutoksia, vastata negatiivisten rakennemuutosten haasteisiin sekä vahvistaa heikossa työmarkkina-asemassa olevien osaamista ja työllistymismahdollisuuksia. Tekstiili-, vaatetus- ja muotiala on yksi toimiala, jonka rakennemuutoksiin

valtionavustuksilla tuettavilla koulutuksilla pyritään vastaamaan. Koulutus tulee suunnitella niin, että se on mahdollista suorittaa työn ohessa. (Jotpa, n.d.)

Koulutuskeskus Salpaus, LAB-ammattikorkeakoulu ja Työväen Sivistysliitto lähtivät mukaan yhteishankkeeseen. Hanke sai nimekseen *Kesto- Kestävää osaamista tekstiili- ja muotialalle*. Hankkeessa suunnitellaan ja toteutetaan Jotpan rahoitustuella koulutuksia matalan koulutustason tehtävissä työskenteleville, enintään perusasteen, yleissivistävän koulutuksen tai vanhentuneen ammatillisia valmiuksia antavan tutkinnon varassa oleville sekä muutoin heikossa työmarkkina-asemassa oleville. Koulutukset voidaan kohdistaa esimerkiksi maahanmuuttajataustaisille kotoutumisajan ylittäneille, yksin- tai kevytyrittäjille tai ikääntyneille. (Jotpa, n.d.)

Kesto-hanke tarjoaa aikavälillä syksy 2023 – kevät 2025 lähi- ja verkko-opintoina toteutettavia seuraavia (Liite 1), osallistujille maksuttomia koulutuksia:

- vastuullinen muoti- ja tekstiiliala
- vastuullinen tuotemuotoilu
- materiaaliosaaminen
- digitaalinen markkinointi
- kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla.

Näistä kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -koulutus on tämän työn kehittämistehtäväni.

3 Kehittämistyön toteutus

Tässä luvussa kuvataan kehittämistyön tapaustutkimuslähestymistapaa sekä käytettyjä sisällönanalyysi- ja haastattelumenetelmiä.

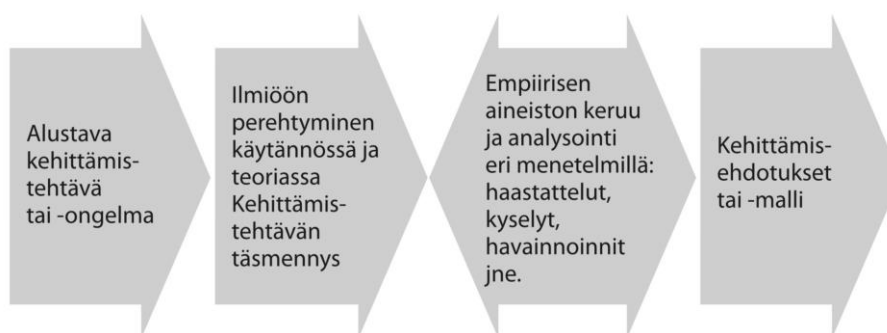
3.1 Lähestymistapa

Tapaustutkimuksessa tuotetaan tietoa nykyajassa tapahtuvasta ilmiöstä sen todellisessa tilanteessa ja toimintaympäristössä. Tapaustutkimuksen avulla on mahdollista ymmärtää yritystä kokonaisvaltaisesti realistisessa toimintaympäristössä. Tämä tuo kehittämistyöhön syvällisyyttä ja moninaisuuden ymmärrystä.

Tapaustutkimus vastaa usein kysymyksiin ”miten” ja ”miksi”? Sen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa kehittämisen tueksi. Tapaustutkimuksessa tärkeintä on löytää olemassa olevasta se, mikä on olennaista oman tehtävän kannalta. Kehittämisen kohteesta kiinnostuneella on usein ilmiöstä jonkinlaista aiempaa tietoa, mikä mahdollistaa alustavan kehittämistehtävän määrittelyn. (Ojasalo ym., 2015, ss. 52–54.)

Tapaustutkimus valikoitui kehittämistehtäväni lähestymistavaksi, koska keräsin verkkokoulutuksen suunnitteluun haastattelujen avulla tietoa nykyajassa tapahtuvasta ilmiöstä sen todellisessa tilanteessa ja toimintaympäristössä. Halusin kokonaisvaltaisesti realistisessa toimintaympäristössä selvittää nykyhetken tilanteen yritysten hyödyntämistä kiertotalouden liiketoimintamalleista.

Kuvio 2 esittää opinnäytetyön etenemisen vaiheet tapaustutkimuksen vaiheiden mukaisesti. Kehittämistehtäväprosessi käynnistyi vuoden 2023 alussa. Aluksi perehdyin aiheeseen käytännössä ja teoriassa. Samalla kehittämistehtävä täsmentyi. Empiiristä aineistoa keräsin haastattelujen avulla huhti- ja toukokuussa. Jonka jälkeen tutustuin aiheeseen sisällönanalysimenetelmää käyttäen kesä- ja heinäkuussa. Kehittämistehtävänä rakentui elo- ja syyskuun aikana koulutus, joka on ensimmäistä kertaa avoinna siihen osallistuville aikavälillä 2.10. - 30.11.2023.

Kuvio 2. *Tapaustutkimuksen vaiheet.* (Ojasalo ym., 2015, s. 54.)

3.2 Käytetyt menetelmät

Tässä kehittämistyössä käytin tutkimusmenetelminä haastattelua ja sisällönanalyysiä. Haastattelujen tavoitteena oli tutustua tarkemmin Lahden alueen tekstiili- ja muotialan työympäristöihin kiertotalouden näkökulmasta. Sisällönanalyysillä perehdyin aiheeseen lähdeaineisto avulla. Halusin luoda kehittämistehtävästä kokonaisuuden, jossa sisällönanalyysiaineisto, haastatteluaineisto ja omat kokemukset sekä näkemykset jäsentyvät aihetta monipuolisesti esitteleväksi koulutuskokonaisuudeksi.

3.2.1 Haastattelu

Haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä tarkoituksenmukainen valinta, kun halutaan korostaa yksilöä, jolla on mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Aidoissa toimintaympäristöissä tehdyt haastattelut antavat syvällisemmän kuvan haastateltavan todellisista ajatuksista kuin irrallaan asiayhteyksistä tehtävät haastattelut. Asioita on helpompi kuvailla, kun ollaan niiden äärellä. Näitä paikkaan sidottuja haastatteluja kutsutaan *kontekstuaalisiksi haastatteluiksi*. (Ojasalo ym., 2015, s. 106.)

Otin kaikkiin haastatteluihin valittuihin henkilöihin yhteyttä puhelimitse. He kaikki suostuivat haastatteluun. Yhden yrittäjän kanssa sovimme tapaamisen 23.3.2023 Koulutuskeskus Salpaukselle. Muut neljätoista haastattelin aikavälillä 28.4. -1.6.2023 heidän työpaikoillaan.

Uskon, että yhteistyömme haastateltavien kanssa vahvistuu entisestään, kun perehdyin heidän työhönsä ja työympäristöönsä paremmin.

Kehittämistyön tavoitteiden kannalta oli keskeistä saavuttaa haastatteluissa luonteva ja luottamuksellinen vuorovaikutus osallistujien välille. Valitsin haastateltaviksi Lahden alueella toimivia ompelijayrittäjiä sekä second hand -toimijoiden palveluksessa olevia henkilöitä. Viidestätoista (15) haastateltavasta kaikki paitsi yksi olivat minulle entuudestaan tuttuja. Tämä lisäsi luottamusta. Osa heistä on ollut opiskelijoitani ja joidenkin kanssa olen tehnyt yhteistyötä, kun

alan opiskelijoita on ollut heillä työssä oppimassa tai muissa työelämälähtöisissä projekteissa.

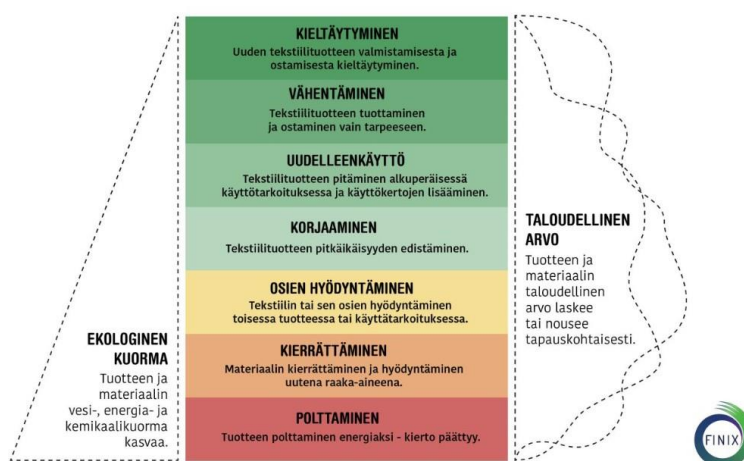
Valitsin tarkoituksella sellaisia haastateltavia, joiden kanssa teemme Koulutuskeskus Salpauksen tekstiili- ja muotialalla muutenkin yhteistyötä. Haastatteleamalla toimijoita heidän yrityksessään tai työpaikallaan pääsin samalla tutustumaan heidän työnkuvaansa syvällisemmin. Opiskelijoiden työssäoppimisen yhteydessä olevat työpaikkakäyntien keskustelut keskittyvät enemmän opiskelijoiden oppimistavoitteisiin ja jaksojen arviointeihin.

Ennen haastatteluja annoin haastateltaville *Tiedote tutkimuksesta* -lomakkeen sekä *Suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta*, jonka he allekirjoittivat. Näihin asiakirjoihin oli koottu aineistoa siitä, mihin haastattelussa kerättyä tietoa käytetään, ja niissä annettiin lupa haastattelun tallentamiseen.

Varsinaisen haastattelun aluksi näytin muutaman dian liittyen kiertotalouden määrittelyyn sekä keskustelimme tekstiilien kiertotalouden tasoista (kuva 2). Tämä toimi luontevana alustuksena aiheeseen sekä johdatti keskustelun aiheen äärelle.

TEKSTIILIEN KIERTOTALOUDEN TASOT

TUOTTEEN JA MATERIAALIN EKOLOGISEN JA TALOUDELLISEN ARVON MUUTOS

Muokattu lähteestä: Reijes, D., Vermeulen, W.J.V. & Wiljesb, S. (2018). The circular economy: New or Refurbished as CE 3.0? – Exploring Controversies in the Conceptualization of the Circular Economy through a Focus on History and Resource Value Retention Options, Resources, Conservation & Recycling 115 (2018) 246-264.

Kuva 1. *Tekstiilien kiertotalouden tasot (Aalto-yliopisto, n.d.).*

Käytin puolistrukturoitua haastattelumenetelmää, jossa kysymykset oli laadittu ennakkoon, mutta saatoin vaihdella niiden järjestystä haastattelun kulun mukaisesti. Myös kysymysten tarkat sanamuodot saattoivat vaihdella. Näin varmistin, että haastattelu etenee luontevasti ja saan mahdollisimman oikeaa tietoa haastateltavalta. Kysymykset listana olisivat saattaneet antaa jäykän kuvan haastattelusta. Mielestäni tilanteet olivat kuitenkin luontevia, kun johdattelin keskustelua rennosti eteenpäin. Kehittämistehtävän tutkimuskysymykset olivat:

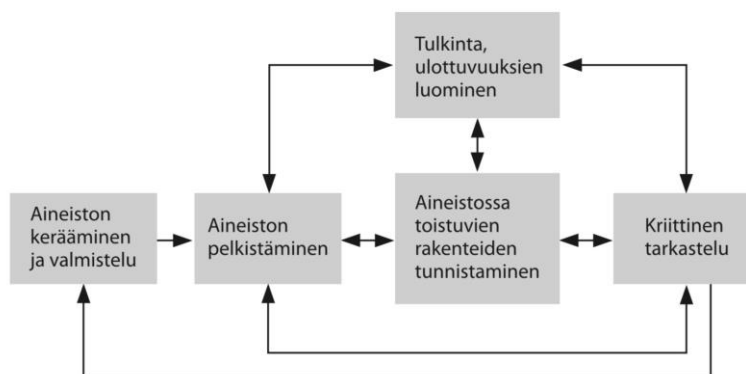
1. Mitä kiertotalouden mukaisia liiketoimintamalleja on käytössä Lahden alueen tekstiili- ja muotialan pienyrityksissä?
2. Mihin kiertotalouden liiketoimintamalleihin liittyviin asiasisältöihin Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrittäjät tarvitsevat lisätietoa?
3. Millaista yhteistyötä Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrittäjät tekevät tällä hetkellä, ja onko yhteistyön lisäämiselle tarvetta?

Haastattelujen kesto oli vaihteleva. Lyhin tallenne oli noin 15 minuuttia ja pisin noin tunti ja 40 minuuttia. Keskusteluun käytettyyn aikaan vaikutti henkilön vastausten pituus. Lyhimmän haastattelun antanut henkilö laittoi vielä myöhemmin sisältölisäyksen tekstiviestillä. Tämän liitin osaksi kyseistä haastattelua.

3.2.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on menetelmä, jossa päätelmiä pyritään tekemään kirjalliseen muotoon tehdystä verbaalisesta, symbolisesta tai kommunikatiivisesta aineistosta. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiksi ja selkeäksi. Tarkastelun kohteena olevia dokumentteja voivat olla esimerkiksi www-sivujen ja lehtiartikkelien materiaalit. Tavoitteena sisällönanalyysissä on analysoida dokumentteja järjestelmällisesti ja luoda selkeä kuvaus tutkittavasta ja kehitettävästä asiasta. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiksi ja selkeäksi. Tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen. Luodaan selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä. Sisällönanalyysissä aineiston käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan, jossa aineisto hajotetaan osiin, käsitellään ja kootaan uudestaan toisella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Ojasalo ym., 2015, ss. 136–137.)

Ojasalo ym. (2015) kuvaavat kirjassaan *Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan* laadullisen tutkimuksen yleistä mallia (Kuva 3.) prosessina, jossa ensin *kerätään ja valmistellaan aineistoa*. Tavoitteena on varmistaa, että aineisto on selkeä ja sisällöltään valmis analysointia varten. Kehittämistyössäni tämä osuus oli haastattelutallenteiden kuuntelu ja kirjoittaminen tekstimuotoon. Numeroin haastattelut (1.–15.) siinä järjestyksessä, kuin tein ne.

Kuva 2. Laadullisen tutkimuksen yleinen malli. (Ojasalo ym., 2015, s. 138.)

Aineiston pelkistämisen tarkoituksena on selkeyttää ja tiivistää aineistoa. Tämä tarkoittaa sitä, että pyritään monimuotoisesta ja runsaasta aineistosta tunnistamaan ja rajaamaan näkökulmia. Tiivistämisessä tunnistetaan aineistossa esiintyviä yhteisiä piirteitä tai nimittäjiä. (Ojasalo ym., 2015, s. 139.) Kehittämistyössä tämä vaihe tarkoitti haastattelutallenteista kirjoitetun aineiston jäsentelyä kiertotalouden liiketoimintamallien mukaisten otsikkojen alle. Tässä niin sanotussa teoriaohjauksisessa sisällönanalyysissä käsitteistö on valmiina ja analyysin luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehukseen (Ojasalo ym., 2015, s. 140).

Poimin kaikista viidentoista (15) haastatellun henkilön vastauksista ne sisällöt, jotka liittyivät johonkin seuraavista Sitran mukaisista liiketoimintamalleista:

- Uusiutuvuus
- Jakamislustat
- Tuote palveluna
- Tuote-elinkaaren pidentäminen

- Resurssitehokkuus ja kierrätys.

Jäsentelyn yhteydessä huomasin, että analyysirungon ulkopuolelle jäi sellaista mielenkiintoista sisältöä, joka ei suoranaisesti kuulunut mihinkään edellä lueteltuun liiketoimintamalliin. Näistä aineiston sisällöistä kokosin vielä seuraavat luokat:

- Mittatilausompelu
- Yhteistyö.

Samalla kokosin taulukon (liite 2), jossa on esitetty kaikki toimijat numeroituina sekä se, mitä jaottelun mukaista toimintaa missäkin yrityksessä on. Taulukolla halusin havainnollistaa sitä, miten kiertotalouden liiketoimintamallit jakaantuvat haastateltavien yrityksissä ja työpaikoissa sekä sitä, miten mallit ovat määrällisesti tarkasteltuna kyseisten yritysten osalta käytössä.

Seuraavana oli vuorossa *tulosten tulkinta*. Tulkinnassa tuodaan kohdeilmiöstä esiin jotain uutta. Tässä kehittämistyössä kyseinen vaihe tarkoitti sekä lähdekirjallisuuteen pohjautuvan aikaisemman tutkimustiedon analysointia että omiin näkemyksiin ja kokemuksiin perustuvan tiedon yhdistämistä jäseneltyyn haastatteluaineistoon. Kehitystyössä laadin eri havainnoista ja osatuloksista synteesiä, jotka kokosivat yhteen keskeiset tulokset ja antoivat vastauksia asetettuihin kysymyksiin. Johtopäätökset laadittiin lopulta näiden synteisien perusteella. (Ojasalo ym., 2015, ss. 143–144.)

4 Vaatteiden valmistus toimialana

Tässä luvussa perehdytään vaatteiden valmistuksen toimialaan tunnuslukujen avulla. Suuret tekstiili- ja muotialan yritykset ja brändit saavat helposti mediahuomiota. Se on ymmärrettävää, koska heidän toimintansa volyymit ovat kaikkien toiminnan osa-alueiden osalta suuria. Näkyvyyttä saavutetaan markkinointiin sijoitetun kapasiteetin avulla, jollaiseen pienillä yrityksillä ei ole mahdollisuutta. Miten nämä alan pienet yritykset saisivat enemmän huomiota ja

arvostusta? Tässä luvussa on tunnuslukujen avulla esitetty se, kuinka paljon alalla on Suomessa ja Lahden alueella alalla työskenteleviä moniosaaja-ammattilaisia.

4.1 Vaatteiden valmistus Suomessa

Suomessa on 294 965 eri toimialojen yritystä. 2000-luvulla uudet työpaikat ovat syntyneet pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Yritysten 445 miljardin euron liikevaihdosta yli puolet (57,5 %) syntyy pk-yrityksissä. Alle 10 työntekijän yrityksiä on kaikista yrityksistä 93,1 prosenttia. (Suomen yrittäjät, n.d.)

Materiaalien kiertotalousliiketoimintaa harjoittavien yritysten määrä Suomessa vuosina 2017–2018 oli n. 540, joista mikro- ja pienten yritysten osuus oli yli 70 % (Ahola ym., 2020, s. 13). Luvut osoittavat, kuinka suuri merkitys pienyrittäjyydellä on Suomen kansantalouden kannalta.

Vaatteiden valmistus -toimialana ryhmitellään tuotekategorioihin ja alakohtiin niiden materiaalien ja käyttökohteiden sekä käyttöympäristön mukaan seuraavasti:

Toimiala 14, Vaatteiden valmistus, sisältää seuraavat alakohdat:

- 141 Vaatteiden valmistus (pl. turkisvaatteet)
 - o 1411 Nahkavaatteiden valmistus
 - o 1412 Työvaatteiden valmistus
 - o 1413 Muu takkien, pukujen, housujen, hameiden yms. valmistus
 - o 1414 Alusvaatteiden valmistus
 - o 1419 Muiden vaatteiden ja asusteiden valmistus
- 142 Turkisvaatteiden ja -tuotteiden valmistus
 - o 1420 Turkisvaatteiden ja -tuotteiden valmistus
- 143 Neulevaatteiden ja sukkiin valmistus
 - o 1431 Sukkien ja sukkahousujen valmistus
 - o 1439 Muiden neulevaatteiden valmistus.

Taulukko 1 esittää tilastokeskuksen tilastotietoja vaatteiden valmistuksesta aikavälillä 2018–2021. Suomessa on ollut vuonna 2021 yhteensä 1 859 yritystä, joiden henkilöstömäärä on alle 5 henkilöä. Tämä on 96,5 % kaikista toimialan yrityksistä. Kehityssuunta on ollut vuosina 2018–2021 sekä 0–4 hengen yritysten että 10–19 hengen yritysten osalta määrällisesti kasvava. Tilastokeskuksen tiedon perusteella yli 500 henkeä työllistäviä yrityksiä ei enää Suomessa ole.

Taulukko 1. *Vaateen valmistuksen toimialan yritysten lukumäärä.* (Mukaillen, Tilastokeskus, alueellinen yritystoimintatilasto, n.d.)

Vaateen valmistuksen toimiala, yritysten lukumäärä				
vuosi	2018	2019	2020	2021
0–4 henkeä	1 770	1 814	1 856	1 859
5–9 henkeä	29	28	25	25
10–19 henkeä	18	21	22	28
20–49 henkeä	12	9	10	9
50–99 henkeä	1	2	2	2
100–249 henkeä	3	2	2	2
250–499 henkeä	1	1	2	2
500–999 henkeä	1	1	-	-
Yhteensä	1 835	1 878	1 919	1 927

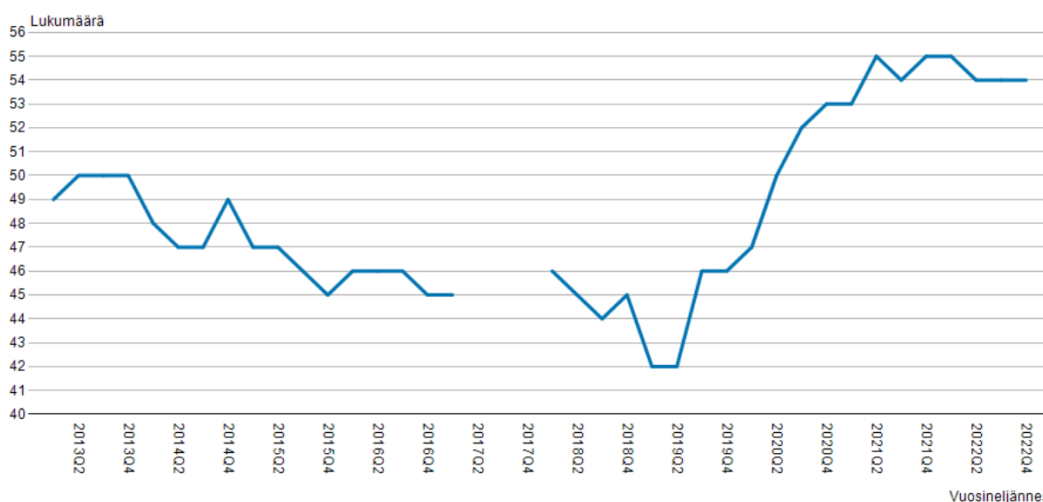
Tällä kehittämistyön yksi tehtävä on korostaa sitä, kuinka merkittävää alan pienyrittäjäyys on sekä kansantalouden että kiertotalouden kannalta. Taulukon luvut vahvistavat tätä käsitystä.

4.2 Vaatteiden valmistus Lahdessa

Tilastokeskuksen sivuilta löytyi rajausten avulla myös tämän kehittämistyön tutkimuskohteen, Lahden alueen vaateen valmistus-toimialan yritysten lukumäärällistä tietoa vuosilta 2013–2022, mitä taulukko 2. esittää. Lukumäärällisesti toimialan yritysten määrä on laskenut vuoden 2013 viidestäkymmenestä yrityksestä kahdeksalla niin, että vuoden 2019 alussa alan yrityksiä on ollut Lahdessa enää 42. Covid-pandemian alkaessa määrä on lähtenyt selkeään nousuun, niin että toimialan yrityksiä on ollut parhaimmillaan vuonna 2021 viisikymmentäviisi.

Kasvomaskien ja muiden suojavaatteiden valmistus lisäsi alan palveluiden kysyntää. Toisaalta ei myöskään ole havaittavissa yritysmäärissä laskua, vaikka pandemia-aika on ohitettu.

Taulukko 2. Yrityskanta, aloittaneet ja lopettaneet yritykset muuttujina vuosineljännes. Lahti, 14 Vaatteiden valmistus, Yrityskanta. (Tilastokeskus, n.d.)

5 Kiertotalouden liiketoimintamallit

Tässä luvussa perehdytään kiertotalouden määritelmän ja merkityksen myötä kiertotalouden liiketoimintamalleihin. Uusiutuvuus, jakamisalustat, tuote palveluna, tuote-elinkaaren pidentäminen sekä resurssitehokkuus ja kierrätys ovat malleja, jotka jäsentävät myöhemmin myös luvussa kehitystyön tulokset haastatteluaineiston analysointia.

5.1 Kiertotalouden määritelmä ja merkitys

Kiertotalous on talousmalli, joka etsii vaihtoehtoja ilmastonmuutokseen, luontokatoon ja luonnonvarojen hupenemiseen johtavaan toimintaan. Kiertotaloudessa ei tuoteta lisää tavaroita, vaan hyödynnetään käytössä olevien tuotteiden ja materiaalien arvoa mahdollisimman pitkään. Kiertotalouteen siirtyminen tarkoittaa uutta tapaa ajatella ja hyödyntää materiaaleja ja tuotteita. Yrityksille kiertotalous tarjoaa työkaluja, joilla tuottaa enemmän arvoa vähemmällä resursseilla.

Muutos antaa mahdollisuuden vastata paremmin asiakkaiden tarpeisiin, vähentää kuluja, pienentää riskejä ja muuttaa liiketoiminta kestävämmäksi. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 5.)

Kiertotalouden tavoitteena on pitää resurssit mahdollisimman pitkään talouden käytössä niiden arvoa säilyttäen ja samalla jätteen määrää minimoiden. Taustalla on luonnonvarojen kestävä käytön tavoite maapallon kantokyvyn puitteissa. Tämä edellyttää etenkin uusiutumattomien luonnonvarojen käytön vähentämistä osana kestävyyskriisin ratkaisua. Kiertotalous sisältää myös ratkaisukeskeisen liiketoiminta-ajatuksen, jossa tuotteita myydään osana palvelua. (Ympäristöministeriö, 2021.)

Euroopan komissio julkaisi 30.3.2022 EU:n uuden tekstiilistrategian, jonka tarkoituksena on vastata kestävyysaasteisiin. Tavoitteena on, että vuonna 2030 EU:n markkinoille saatetut tekstiilituotteet olisivat pitkäikäisiä ja kierrätettäviä sekä pääasiassa valmistettu kierrätetyistä kuduista. Tekstiilistrategia määrittelee selkeitä toimenpiteitä, joilla tekstiili- ja muotialan kasvusta pyritään tekemään hiilineutraalia, kestäväää ja energiatehokasta. (European Commission 2022.)

Suomen valtionhallinnon tasolla kiertotalous tulee sisällyttää kaikkiin rakenteisiin. Se tulee priorisoida korkealle hallituskaudella ja vaatii myös ylihallituskautista parlamentaarista yhteistyötä. Se vaatii ministeriöiden välistä yhteistyötä niin, että kiertotalouden edistäminen ymmärretään jatkuvana strategisena toimintana. (Sitra, 2019.)

Kuva 3. Kiertotalouden tukeminen edellyttää johdonmukaista ja samansuuntaista politiikkakeinojen kokonaisuutta. (Ahola ym., 2020, s. 14.)

Pääministeri Petteri Orpon johdolla kesäkuussa 2023 muodostettu hallitus on kuvannut hallitusohjelmassaan, otsikolla *Kiertotaloudella pidetään Suomen puhtaasta ympäristöstä huolta*, seuraavia tavoitteita: Edistetään omavaraisuutta, nostetaan jalostusastetta ja vähennetään saastumista parantamalla materiaalien kierrätystä hyötykäyttöön. Hallitus lupaa purkaa sääntelyn esteitä kiertotaloudelta. Suomi haluaa olla mukana edistämässä kansallinen etu huomioiden Euroopan sisämarkkinoiden kiertotaloutta sekä eurooppalaisten uusioraaka-ainemarkkinoiden syntymistä. Hallitus lupaa lisätä kierrätysmateriaalien käyttöä markkinaehtoisesti jätelainsäädäntöä muuttamalla. Kiertotaloutta mahdollistetaan muun muassa edistämällä tekstiilijätteen uudelleenkäyttöä. Luvataan myös huolehtia, että pk-yritykset voivat osallistua kiertotalouteen. (Valtioneuvosto, 2023.)

Mielenkiinnolla voidaan odottaa, miten tavoitteet konkretisoidaan lakien ja asetusten tasolle. Mikäli ohjelmalla halutaan olevan merkitystä politiikkaa ohjaavana dokumenttina, täytyy ohjelmasta johtaa selkeitä tavoitteita eri sektoreille ja varata riittävät voimavarat ohjelman toimeenpanoon. Ovatko edellä kuvatut tavoitteet vain korulauseita, vai voisiko Suomi olla edelläkävijä ja esiintyä jatkossa kiertotalouden mallivaltiona?

Kunnat ja kaupungit ovat tärkeitä kiertotalouden mahdollistajia. Niillä on keskeinen rooli alueella toimivien yritysten, yhteisöjen ja asukkaiden aktivoimisessa ja kirittämisessä kohti kiertotaloutta. Kuntien ja kaupunkien on myös tärkeää näyttää omilla hankinnoillaan ja toimenpiteillään esimerkkiä sekä kilpailla hiilineutraalisuudellaan muiden kuntien kanssa. (Sitra, 2019.) Työ- ja elinkeinoministeriön yrityskartoituksessa tunnistettujen 542 kiertotaloudessa toimivan yrityksen tuotannollista toimintaa tarkasteltiin alueellisesti. Yli puolet kiertotalouden yrityksistä on rekisteröity Uudellemaalle ja Pirkanmaalle. Asukasta kohden yrityksiä on eniten Päijät-Hämeessä, Uudellamaalla, Kainuussa ja Satakunnassa. (Ahola ym., 2020, s. 53.)

Lahden kaupunki on ottanut kiitettävästi vastaan kiertotalouden haasteen. Siitä tuli Euroopan ympäristöpääkaupunki vuonna 2021. Seuraavana vuonna Lahti valittiin sadan eurooppalaisen hiilineutraalin ja älykkään kaupungin joukkoon. Hieno tavoitteellinen työ alkoi, kun Lahden kaupunginhallitus hyväksyi 2018 Lahden ympäristöohjelman ja 2019 Kestävän energian ja ilmastonmuutoksen toimenpidesuunnitelman (SECAP). Ne sisältävät toimenpiteitä, joiden avulla Lahti edistää ympäristötyötä ja tavoittelee hiilineutraaliutta. Kiertotalouden tiekartan laatiminen on yksi näistä toimenpiteistä. Siihen on koottu kiertotaloutta edistäviä toimenpiteitä, jotka keskittyvät erityisesti vuosiin 2023–2025. (Lahden kaupunki, 2022, s. 3.)

Lahden kaupungilla on lista ympäristötavoitteita edistävästä verkostoista ja sitoumuksista, joissa kaupunki on mukana sekä tavoitteet, joihin näissä pyritään. Mukana on myös kiertotaloustyötä ohjaavat suunnittelutyökalut kuvauksineen. Kaupunki on laatinut vision vuoteen 2030, jolloin se on kiertotalouden edelläkävijä. Kaupunki on avannut kiertotalouden painopisteet ja teemat, joista on kirjattu toimenpiteet, mittarit ja vastuutahot sekä toteuttajat. (Lahden kaupunki, 2022.)

Yrityksien on perusteltua kehittää toimintaansa kiertotalouden liiketoimintamallien mukaisesti, koska sellaiset toimijat valtaavat markkinoita. Käytännössä tämä tarkoittaa materiaalien tehokasta hyödyntämistä, laadukkaiden tuotteiden

ja asiakaskohtaisten ratkaisujen tarjoamista. Näin tehostetaan resurssien käyttöä ja syvennetään asiakassuhteita. Kun tuotteiden käyttöikä kasvaa, tulee kysyntää enemmän huolto- ja korjauspalveluille. Ostopäätöksen tueksi on tärkeää, että, päästövähennysvaikutuksista viestitään kuluttajille. Yhteistyö yritysten sekä julkisen sektorin välillä on tärkeä vahvuustekijä. Alueelliset keskittymät antavat mahdollisuuden resurssien ja materiaalien tehokkaalle hyödyntämiselle. (Sitra, 2019.)

Yksilötasolla tietoisuuden lisääntyminen kiertotalouden mukaisen toiminnan merkityksestä on tärkeää. Valistusta aiheeseen saadaan kaikkien koulutusasteiden sisällöissä ja toivottavasti se näkyy enenevässä määrin luonnollisena osana jokapäiväistä arkielämää. Olisi tärkeää sisäistää tosiasia, että kertakäyttökulttuurin tuotteet tulevat pitkällä aikavälillä kalliimmiksi kuin kestävät tuotteet. Ostovalinnoilla on siis yksilötasolla suuri vaikuttamismahdollisuus. Toisaalta huolto- ja korjauspalvelujen hyödyntäminen sekä omistamisen sijaan yhteiskäyttöön siirtyminen tulisi nähdä merkityksellisinä vastuullisen toiminnan muotoina. (Sitra, 2019.)

Kiertotalouden periaatteet tulisi sisällyttää perusopetukseen, jossa tulisi kiinnittää enemmän huomiota arjen kiertotaloustekoihin, joilla on mahdollisimman suuri ympäristövaikutus. Näihin kuuluvat esimerkiksi vaatteiden ja kenkien huoltotoimenpiteet, jotka pidentävät niiden käyttöikä. (Korsunova & Råberg, 2023, s. 55.) *”Ihmisten pitäisi ymmärtää, millainen on laadukas ja istuva vaate ja mistä seikoista se koostuu. Tällaiset asiat pitäisi opettaa jo koulussa,”* sanoi yksi haastateltavista.

Tekstiili- ja muotialalla kiertotalouskäytännöt kehittyvät jatkuvasti. Materiaalit hyödynnetään moneen kertaan ja näin säästetään kustannuksia ja luonnonvaroja. Kiertotalous mahdollistaa yritysten kasvun ilman lisääntyvää materiaalien kulutusta. Innovaatiot ja kumppanuudet pitää saada kaupallistettua kannattaviksi liiketoimintamalleiksi. Kiertotalous on paljon muutakin kuin kierrätystä. Sen toimintamalleihin kuuluvat myös materiaalin tehokas hyödyntäminen tuotesuunnittelussa, tuotteen elinkaarta pidentävät palvelut sekä tuotteiden

uudelleenkäyttöön ohjaaminen (Kuva 4.). Kiertotalouden edistämiseksi on tärkeää, että uusia materiaalin kierrätysratkaisuja ja palveluita kehitetään rinnakkain. (Suomen Tekstiili & Muoti ry, 2018, ss. 7–8.)

Kuva 4. Kiertotaloudessa tuotteet ja niiden materiaalit säilytetään mahdollisimman pitkään käytössä kierrättämisen, uusiokäytön ja palveluiden avulla (Suomen Tekstiili & Muoti ry)

5.2 Kiertotalouden liiketoimintamallit

Tässä työssä kiertotalouden liiketoimintamalleja käsitellään Sitran esittelemien viiden teeman mukaisesti: uusiutuvuus, jakamisalustat, tuote palveluna, tuotelinkaaren pidentäminen sekä resurssitehokkuus ja kierrätys.

5.2.1 Uusiutuvuus

Uusiutuvuus –liiketoimintamallissa kyse on arvoketjun lineaaristen ja kierrätyseseen kelpaamattomien raaka-aineiden korvaamisesta kiertotalouden mukaisilla raaka-aineilla. Malli keskittyy materiaaleihin, joista tuote valmistetaan ja tapoihin, joilla tuote suunnitellaan ja valmistetaan. Tyypillisesti mallia käyttävät yritykset, jotka valmistavat tuotteensa kierrätetyistä tai uusiutuvista materiaaleista. Yritykset etsivät yhä enemmän vastuullisia, kiertotalouden mukaisia raaka-aineita tuottaakseen ympäristöystävällisempiä tuotteita, saavuttaakseen ilmasto-

ja vastuullisuustavoitteensa sekä vähentääkseen raaka-aineisiin liittyviä riskejä. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 53.)

Käytöstä poistuneen tekstiilituotteen matka takaisin vaatteeksi on pitkä. Mekaaninen kierrätysmenetelmä on kuitenkin ollut käytössä jo vuosikymmeniä, ja kemiallisen kierrätyksen ratkaisut kehittyvät onneksi vauhdilla. Ensisijaisena tavoitteena tulee olla, että poistotekstiilien materiaali pystyttäisiin hyödyntämään alkuperäisessä käyttömuodossa, eli vaatteina. Ominaisuuksiensa puolesta tekstiilit soveltuvat kuitenkin myös useiden muiden tuotteiden raaka-aineeksi. Materiaalia voidaan hyödyntää esimerkiksi rakentamisen eristämistuotteissa, erilaisissa täytteissä ja pehmusteissa sekä komposiiteissa, jolloin ne korvaavat neitseellisten raaka-aineiden kulutusta. Suomessa on tehty pitkään työtä tekstiilien kierrätysmenetelmien ja uusien kierrätyskuitujen kehittämiseksi. Jotta innovaatiot saadaan kaupallisesti kannattamaan, tarvitaan rohkeita investointeja ja tukea uusiin ekologisiin ratkaisuihin ja niiden markkinointiin. (Suomen tekstiili & muoti, s. 8.)

5.2.2 Jakamisolustat

Jakamispalvelut perustuvat usein digitaalisiin teknologioihin, jotka yhdistävät resurssin kysynnän ja tarjonnan. Jakamisolustat ovat avainasemassa jakamistalouden mahdollistamisessa. Ne käyttäjät, jotka jakavat omia resurssejaan, voivat saada tuottoja omistuksistaan ja esimerkiksi kattaa näin hyödykkeen ylläpitokuluja. Henkilöt ja yritykset voivat saada käyttöönsä hyödykkeitä, joihin heillä ei muuten olisi varaa. Tämä voi lisätä hyvinvointia ja yhdenvertaisuutta. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 58.)

Jakamisolustat vähentävät tarvetta valmistaa uusia tuotteita kahdella tavalla: tuomalla käyttöön vähällä käyttöasteella olevia resursseja ja vähentämällä tarvetta ostaa uusia hyödykkeitä. Tällä voi olla merkittävä vaikutus tuotannon ilmastopäästöihin. On kuitenkin hyvä muistaa, että kaikki jakamisolustat eivät välttämättä toimi kiertotalouden mukaisesti ja voivat täten lisätä kulutusta ja päästöjä.

Jakamisaalusta-liiketoimintamallia voidaan hyödyntää lähes minkä vain matalalla käyttöasteella olevan resurssin jakamiseen. Tyypillisiä esimerkkejä ovat majoitus (esim. Airbnb) ja kulkuneuvot (esim. BlaBla Car). Mallia hyödyntävät yritykset ovat usein kuluttajamarkkinoilla toimivia startupeja. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 59.)

5.2.3 Tuote palveluna

Tuote palveluna -liiketoimintamallissa asiakkaille tarjotaan toivottua lopputulosta tuotteiden sijaan. Tuote palveluna -malli kannustaa kasvattamaan tuottavuutta koko tuotteen elinkaaren aikana. Mallissa yritys tarjoaa asiakkaalleen tuotteen käyttöoikeutta tuotteen myymisen sijaan. Asiakas maksaa lopputuloksesta ja tuotteen omistajuus säilyy palvelun tarjoajalla. Malli tarjoaa asiakkaille mahdollisuuden saada käyttöön tarvitsemansa tuotteen ilman tarvetta huolehtia esimerkiksi huollosta tai varastoinnista. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 63.)

Mallin käyttöönotto tarkoittaa perinpohjaista muutosta liiketoimintalogiikkaan. Muutos on ehkä suurempi kuin muissa kiertotalouden liiketoimintamalleissa. Enää ei ole kannattavaa tuottaa mahdollisimman paljon tavaraa ja myydä niin paljon kuin mahdollista, vaan kannattaa keskittyä laatuun, kestävyteen ja suorituskykyyn. Kun tuote säilyy myyjän omistuksessa, on entistä suurempi kannustin suunnitella tuote kestäväksi ja lisätä tuotteen ja sen sisältämien materiaalien uudelleenkäyttöä. Arvoa luodaan koko tuotteen elinkaaren aikana eikä vain myyntivaiheessa. Mallin tausta on ohjelmisto- ja media-alalla, josta ne ovat levinneet monille aloille kuten muotiin. (Sitra & Deloitte, 2022, ss. 63–64.)

5.2.4 Tuote-elinkaaren pidentäminen

Tuote-elinkaaren pidentäminen tarkoittaa, että tuotteet pysyvät käytössä pidempään esimerkiksi korjaamisen ja kunnostamisen keinoin. Tämä lisää kestävästi resurssien käyttöä ja resurssien tuottavuutta. Tässä liiketoimintamallissa tuotteiden elinkaarta pidennetään käyttämällä ratkaisuja, jotka tukevat tuotteen käyttöä alkuperäisessä muodossaan mahdollisimman pitkään. Tämä voi tarkoittaa huolto-, korjaus- ja kunnostuspalvelujen tarjoamista tai käytettyjen tavaroiden

kunnostamista ja uudelleenjakelua. Ajatuksena on, että asiakkaat ovat valmiita maksamaan enemmän tuotteista, joihin kuuluu takuu pitkästä eliniästä tai jotka ovat helposti päivitettävissä ja korjattavissa. Nämä ominaisuudet lisäävät myös asiakastyytyvyyttä. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 68.)

Korjauspalvelut ovat tyypillisin esimerkki tuote-elinkaaren pidentämisestä. Monista tuotteista luovutaan ilman, että niitä yritetään korjata. Samalla hukataan tuotteiden materiaaleihin sitoutunutta arvoa. EU:n alueella elinkaaren pidentämistä ajaa kestävä tuotepolitiikan uudistus, joka edellyttää tiettyjä tuotekategorioissa kiertotalouden mukaisia ominaisuuksia. Lainsäädännön uskotaan tulevina vuosina laajentuvan muihin tuotekategorioihin. Tarjoamalla tuotteen elinkaarta pidentäviä palveluja, yritykset voivat saada tuloja myös tuotteen jälki-markkinoilta pelkän myyntihetken sijaan. Asiakkaille pidempi elinikä tuo merkittävää lisäarvoa säästämällä aikaa, rahaa ja vaivaa. (Sitra & Deloitte, 2022, ss. 68–69.)

5.2.5 Resurssitehokkuus ja kierrätys

Resurssitehokkuus ja kierrätys tarkoittaa elinkaarensa loppuun tulleiden tuotteiden ja raaka-aineiden keräystä ja uudelleenhyödyntämistä. Tässä mallissa otetaan talteen tuotteiden ja raaka-aineiden sisältämä arvo, joka menisi muuten hukkaan. Resurssien talteenotto on malli, joka luo arvoa jätevirroista. Yksinkertaisimmillaan se on perinteisen jätehuollon laajentamista: esimerkiksi poistotekstiilien keräämistä ja hyödyntämistä arvokkaana raaka-aineena uusiin käyttö-tarkoituksiin. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 73.)

Yritysten kannattaa ottaa talteen resursseja toiminnoistaan sekä niiden taloudellisen arvon vuoksi että vähentääkseen negatiivisia ympäristövaikutuksiaan. Talteen otettuja resursseja voidaan käyttää raaka-aineena yrityksen omassa liiketoiminnassa ja näin vähentää neitseellisten raaka-aineiden hankinnasta syntyviä kuluja. Resursseja voidaan myös myydä toisille yrityksille kiertävinä raaka-aineina. Resurssien talteenotto sisältää usein uusien kierrätysteknologioiden

kehittämistä tai käyttöönottoa sekä käänteistä logistiikkaa resurssien hankkimiseksi. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 73.)

Resurssitehokkuus ja kierrätys on todennäköisesti eniten käytetty kiertotalouden liiketoimintamalli, joka linkittyy myös kansalliseen infrastruktuuriin ja sääntelyyn. Mallia hyödynnetään lähes kaikilla teollisuuden aloilla ja mahdollisuuksien mallin laajempaan hyödyntämiseen ja aseman nostamiseen jätehierarkiassa on vielä olemassa. Yritysten kannattaakin etsiä uusia teknologioita ja kannusteita, jotka helpottavat ja vauhdittavat tuotteiden palautusta ja materiaalien kierrätystä. Myös digitaaliset alustat voivat helpottaa talteen otettujen materiaalien myymistä. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 74.)

Tekstiili- ja muotialalla on pitkät perinteet tuotannosta syntyvän leikkuujätteen hyödyntämisellä. Sitä on hyödynnetty esimerkiksi täyte- ja eristemateriaalien valmistamiseen. Yhä useampi alan toimija etsii käyttökohteita myös kuluttajilta jääville poistotekstiileille. Tekstiilit soveltuvat ominaisuuksiltaan moneen eri käyttötarkoitukseen. Suomessa on jo lukuisia hyviä esimerkkejä kierrätysmateriaalien hyödyntämisestä. Kuluttajilta jäävä poistotekstiili sisältää hyvin erilaisia tuotteita juhla-asuista lakanoihin ja ulkoiluvaatteisiin. Kiertotalouden edelläkävijät ovat ennakkoluulottomia ideoijia, jotka näkevät kaikki materiaalit arvokkaina raaka-aineina. Uusia rohkeita innovaatioita kierrätettyjen tekstiilien käyttökohteiksi kaivataan kuitenkin vielä lisää, jotta kaikille eri materiaaleille löytyisi järkevä käyttökohde. (Suomen Tekstiili ja Muoti ry, 2018, s. 18.)

6 Kiertotalouden liiketoimintamallit -koulutuksen suunnittelun lähtökohdat

Tässä luvussa perehdytään *Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla* -koulutuksen lähtökohtiin. Koulutuksen toteuttamistavaksi valikoitui verkkototeutus. Se mahdollistaa sen, että koulutukseen voivat kaikki siitä kiinnostuneet osallistua joustavasti. Suunnittelu edellyttää verkkopedagogiikan perusteisiin perehtymistä. Verkkokoulutustoteutusten etuja on, että ne ovat:

- joustavia ajan ja paikan suhteen

- mahdollistavat opetuksen tarjoamisen laajemmalle joukolla
- tukevat erilaisia oppimistyyliä
- mahdollistavat opiskelun omassa tahdissa
- voidaan päivittää milloin ja miten halutaan
- mahdollistavat monipuolisen vuorovaikutuksen.

Toisaalta verkkototeutuksessa opiskelutahdissa esitystapojen tulee olla vaihtelevampia ja persoonallisempia, jotta motivaatio itseopiskelussa pysyy koko koulutuksen ajan yllä.

6.1 Verkkopedagogiikka

Oppimisympäristöksi kutsutaan yhteisesti verkkototeutuksen sisältöä sekä sen toteuttamisessa käytettyä ohjelmaa, joka sisältää verkko-opiskelussa tarvittavat julkaisu-, keskustelu- ja hallintatyökalut (Hakanurmi & Suominen, 2013, s. 21). Koulutuskeskus Salpauksella on käytössä Moodle-oppimisympäristö, johon rakennetaan koulutuksen.

Verkkoympäristöä kannattaa suunnitella kysymällä, mitä opiskelijan ajatellaan siellä tekevän. Punaiseksi langaksi sopii hyvin projekti, laaja tehtävä tai kirjallisen tuotoksen valmistelu. Tehtävävetoisuus sopii verkkoon paremmin kuin materiaalivetoisuus. Verkkototeutuksissa hyvin toimiviksi projekteiksi ovat osoittautuneet esimerkiksi kehittämistehtävät ja suunnitelmien laatimiset. (Hakanurmi & Suominen, 2013, s. 29.)

Verkkototeutuksen kokonaisuuden annostelu helpommin hallittaviin osiin auttaa oppijaa, mutta suoritus on toiminnan rationalisoinnin kannalta järkevää koota laajemmaksi lopputehtäväksi. Tehtävän voi suunnitella sellaiseksi, että se täydentyy kurssin aikana. (Hakanurmi & Suominen, 2013, s. 31.)

Oppimisasihioiksi kutsutaan aineistoja, jotka toimivat oppimisen virikkeenä. Aineistosta rakennetaan pieni itsenäinen kokonaisuus, johon sisältyy tavoite, sisältö ja menetelmä. Digitaalisina aihioina voi käyttää esimerkiksi tekstiä, videoita ja simulaatioita. Aihiot eivät toimi yksinään, vaan ovat elementtejä

prosessissa. Ne on liitettävä oppimiskokonaisuuteen, jossa oppimisprosessiin ja yhteisölliseen tiedon rakentamiseen raaka-ainetta, tietoa ja työkaluja. Ajatusprosessi tarvitsee sisältöjä lähteäkseen käyntiin – tyhjästä on vaikea lähteä liikkeelle. Aihion tarkoituksena on jäsentää ja mallintaa asiaa tai ilmiötä oppimisen helpottamiseksi. Aihion sisään on valmiiksi rakennettu pedagoginen idea siitä, miten se saa oppimista aikaan. (Hakanurmi & Suominen, 2013, ss. 34–36.)

Verkkototeutuksessa opiskelutapa- ja sisällöt tulee viipaloida pienempiin osiin ja esitystapojen tulee olla vaihtelevampia ja persoonallisempia (Hakanurmi & Suominen, 2013, s. 135). Verkkototeutuksessa sisällön esitystapaa tulee harkita tavallista tarkemmin. On harkittava, voiko tekstiosuuksia korvata luontevasti videoilla, audioilla, kuvilla, animaatioilla, peleillä, tehtävillä tai testeillä. Verkossa toimii parhaiten eri esitystapojen yhdistelmä. Esitystapaa valittaessa harkitaan, mikä sopii parhaiten sisältöön, mediaan ja kohderyhmän tarpeisiin. (Hakanurmi & Suominen, 2013, s. 138.)

6.2 Koulutuksen sisältösuunnittelun lähtökohdat

Havaintoni mukaan tekstiili- ja muotialalla ei ole tarjolla verkkototeutuksena koulutusta, jossa perehdytään kiertotalouden liiketoimintamallien hyötyihin alan yritystoiminnan kannalta. Verkkototeutus mahdollistaa sen, että koulutukseen on mahdollista osallistua myös työelämässä mukana olevien henkilöiden. Lisäksi Jotpa-rahoituksella toteutettavat koulutuksen ovat osallistujille maksuttomia. Kesto-koulutusten rahoituksen varmistuttua pääsin suunnittelemaan kyseistä koulutusta. Kokosin listan alan yrittäjistä ja toimijoista, joilta olisi mielenkiintoista saada tietoa alueella käytössä olevista kiertotalouden liiketoimintamalleista. Esiintin haastatteluissa yhden kysymyksen myös siihen liittyen, että mihin asiasisältöihin he tarvitsisivat lisätietoa. Tämän kysymyksen avulla haettiin apua kaikkien Kesto-koulutusten sisältösuunnitteluun.

Lisätietoa kiertotalouden liiketoimintamalleihin liittyen haastateltavat kaipasivat seuraaviin asiasisältöihin:

Tekstiilien erilliskeräyksestä.

Miten saada liiketoiminta kannattavaksi.

Markkinointiin, koska mieluummin vaan ompelee, koska se on paljon kivampaa. Enemmän ehkä kiinni ajasta, kun osaamisesta.

Konkreettista neuvontaa toivoisin.

Mitä, jos käytät kierrätysmateriaaleja. Koskeeko yrittäjää samat vaatimukset materiaali- ja hoitomerkinnoistä, kuin uusissa materiaaleissa.

Hinnoittelu on vaikeaa, siihen tarvitsen lisätietoa. Materiaalitiedosta ei ole edelleenkään mitään ymmärrystä.

Hinnoitteluun, talouden puoleen voisi saada lisätietoa.

Markkinoinnin tarvetta on. Teemme parhaillaan markkinointisuunnitelmaa.

Somemarkkinointiin tarvitsisin apuja. Kaavoitukseen kaipaisin myös osaamista tai kuositteluun.

Markkinoinnin tarvitsisin lisätietoa.

Materiaalien tunnistus olisi hyvä koulutusaihe työntekijöille.

Vastauksissa korostuivat talous-, markkinointi- sekä materiaaliosaamiseen lisätiedon saaminen. Kesto-koulutuksissa on tarjolla *Materiaaliosaaminen ja Digitaalinen markkinointi* -koulutukset. Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -koulutus syventää osaamista liiketoiminnan kannattavuuteen liittyen.

Kesto-koulutusten suunnittelutapaamisessa huomasimme, että LAB-ammattikorkeakoulun koulutus *Vastuullinen tekstiili- ja muotiala* sisältää paljon yhteistyökohteita oman koulutussuunnitelmani kanssa. Molemmissa koulutuksissa perehdytään kiertotalouden periaatteisiin ja vastuullisuuden määrittelyyn sekä hahmotetaan, mitä yritys- ja yhteiskuntavastuu tarkoittaa ja miten vastuullisesta toiminnasta tulisi viestiä toimialalla. Päätimme suunnitella, toteuttaa ja markkinoida koulutuksia eri painopistealueilla. LAB-ammattikorkeakoulun painopiste on tarjota sisältöä alan suurille toimijoille kuten jälleenmyyntiyrityksille työntekijöiden henkilöstökoulutuksena. Suunnittelemani koulutus on tarkoitettu alan pienyrityksille toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen.

Koulutusosalusta on osallistujille avoinna kaksi kuukautta. Aineistoon tutustumiseen ja tehtävien tekemiseen on arvioitu kuluvan aikaa noin 25 tuntia. Koulutukseen osallistuvat voivat oman aktiivisuuden ja kiinnostuksen mukaan perehtyä aineistoon sellaisella syvällisyydellä kuin haluavat. Aineistossa olevien linkkien kautta annetaan mahdollisuus helposti löytää lisätietoa aineesta.

Koulutusta suunnitellessa halusin koota kokonaisuuden, jossa edetään järjestelmällisesti perehtyen yhteen osakokonaisuuteen kerrallaan. Halusin välttää sen mahdollisuuden, että koulutuksesta tulisi epämääräisesti hallittava kokonaisuus. Kun osallistuja perehtyy kattavaan aineistoon yksi osa kerrallaan ja tekee kyseisen osaan liittyvän tehtävän, varmistetaan koulutuksen maksimaalinen hyöty.

Kuva 5, Kesto-kuvituskuva

Visuaalisuus oli tärkeä osa suunnittelua. Kesto-hankkeen kuvitusmateriaali on mielestäni hienosti onnistunut ja sitä on ilo käyttää koulutuksessa. Myös Koulutuskeskus Salpauksen tekstiili- ja muotialalla kuvattua kuvamateriaalia halusin hyödyntää, että lopputuloksesta ei tule tekstipainotteinen. Myös sisältöön sopivat kaaviot ja kuvat tulevat jaksottamaan tekstiaineistoa.

7 Kehittämistyön tulokset

Tässä luvussa esitellään kehittämistyön tulokset.

Työssä selvitettiin:

1. Mitä kiertotalouden mukaisia liiketoimintamalleja on käytössä Lahden alueen tekstiili- ja muotialan pienyrityksissä?
2. Mihin kiertotalouden liiketoimintamallien mukaisiin asiasisältöihin Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrittäjät tarvitsevat lisätietoa?
3. Millaista yhteistyötä Lahden alueen tekstiili- ja muotialan toimijat tekevät tällä hetkellä, ja onko yhteistyön lisäämiselle tarvetta?

7.1 Tekstiili- ja muotialan kiertotalouden liiketoimintamallit Lahden alueella

Tulosten käsittely on ryhmitelty Sitran viiden kiertotalouden liiketoimintamallin mukaisesti. Aineisto koostuu alan toimijoiden haastattelusitaateista ja niihin pohjautuvasta analyysistä. Viiden liiketoimintamallin lisäksi halusin nostaa erilliseksi osioksi mittatilausompelupalvelun ja yhteistyön merkityksen.

7.1.1 Uusiutuvuus

Kiertotalouden malli tuo päästövähennyksiä materiaalien tehokkaan käytön ja kestävän suunnittelun kautta. Kierrätysmateriaalien ja sivuvirtojen käyttäminen tuotannon raaka-aineena on välttämätöntä, jotta materiaalit saadaan takaisin kiertoon. Hukkaan päätyvien resurssien hyödyntäminen tai uusiutuvien resurssien käyttöönotto tuo merkittäviä ilmasto- ja ympäristöhyötyjä. Mallin avulla voidaan vähentää neitseellisten materiaalien käyttöä sekä jätteen määrää. Malli mahdollistaa myös yritysten välistä yhteistyötä. (Sitra & Deloitte, 2022, s. 53.)

Mielestäni uusiutuvuus-liiketoimintamallissa olisi paljon enemmän potentiaalia suhteessa siihen, kuinka paljon sitä hyödynnetään. Uskon, että esimerkiksi poistotekstiilien erilliskeräyksen sekä erilaisten second hand-toimijoiden tekstiililajittelussa olisi mahdollisuus huomioida pienyrittäjien toiveita tietynlaisista materiaaleista. Tästä on esimerkkinä lahtelainen kierrätyskeskus, jonka ilmoitus-
taululle voi laittaa pyynnön, jos haluaa tiettyä materiaalia itselleen. Näitä kyselyjä keskuksessa huomioidaan mahdollisuuksien mukaan. Haastattelemistani neljästätoista toimipaikasta neljässä toteutetaan uusiutuvuus-liiketoimintamallia.

Toimijat saavat materiaalia toisilta yrittäjiltä, kierrätyskeskuksista, yksityisiltä henkilöiltä.

Kierrätän tekstiilejä. Kirpputorilta tai kierrätyskeskuksesta saan materiaaleja sekä niiltä, jotka tyhjentävät taloja ja ottavat yhteyttä.

Kierrätysfarkkujen hyödyntäminen. Olen saanut farkkuja lahjoituksena. Piti hakea sieltä 6 Ikea-kassillista, mutta tulikin 18. Joukossa on uusia (laput tallessa) farkkuja ja käytetytkin ovat siistejä.

Saan yhteistyöyrityksestä ylijäämämateriaaleja sekä kierrän kirpputoreja materiaalihankintaan liittyen.

Mielenkiintoista oli huomata, miten paljon alan pienyrittäjät nauttivat työssään siitä, että voivat antaa tekstiilituotteille uuden elämän silloin, jos tuotteen materiaali on vielä käyttökelpoista. Myös tuotteiden tunnearvo nousi esille.

On viehättävää, että käyttämälläni materiaalilla on ollut aikaisempi elämä. Ne ovat nähneet paljon. Niillä alkaa minun käsissäni uusi elämä.

On myös asiakkaita, jotka tuovat esim. oman äidin tai mummun tekemiä käsitöitä, joista valmistan heille uusia tuotteita. Silloin niissä on valmiina jo tunnearvoa.

Parhaimmillaan ompelijayrittäjän työssä pääsee toteuttamaan luovuutta, tuotekehittelyä ja tuotteistamista.

Haluan käyttää vaatteiden materiaaleja uudella tavalla niin, että helmasta tehdään esim. yläosa.

Farkuista valmistetaan uusia tuotteita: laukkuja, hattuja, säilytyskoreja ja hameita, joihin lisätään muita materiaaleja.

Pitsiliinoista- ja sängynpeitteistä yms. vaatteita.

Tekstiilit kierto on kiinnostaa. Minua kiinnostaisi tutkia, mitä siitä kerätystä kuitumateriaalista voitaisiin tuotekehityksenä saada aikaan. Suomella on sellainen tilanne, että myydään paljon pelkkää raaka-ainetta. Katetta jäisi Suomeen, jos tuote tehtäisiin valmiiksi täällä eikä myydä raaka-ainetta pois maasta.

Useat korjausompelupalvelua tarjoavat yrittäjät ovat harmissaan siitä, että esimerkiksi vetoketjun vaihtaminen on niin haasteellista tuotteen

valmistusmenetelmien vuoksi. Vaatteissa ja jalkineissa korjattavuutta vaikeuttavat osaltaan uudet valmistusmenetelmät ja -materiaalit (Heiskanen & Korsunova, 2023, s. 61).

Jätän mittatilaustöissä riittävät saumanvarat, että vaatteita voidaan myöhemmin tarvittaessa muokata sopivan kokoiseksi.

Kaupan vaatteissa pitäisi olla samalla tavalla leveämmät saumanvarat, kun ompelijan mittatilauksena valmistamissa vaatteissa on.

Valmisvaatteiden työtapojen suunnittelussa voitaisiin ottaa paremmin huomioon niiden muokattavuus. Vaatteita on haasteellista muokata ja esim. saumanvarat voisivat olla leveämpiä.

Se turhauttaa, että esim. takin vetoketjun päälle on isketty neppareita. Vetoketjun vaihto on silloin vaikeaa. Voisiko tuotteiden valmistuksen suunnitella niin, että on huomioitu mahdollinen vetoketjun vaihto. Tai vetoketjun tuulilista on ommeltu kiinni kahdeksalla ompeleella.

Miesten housuihin osataan tehdä keskitakasaumaan leveämmät saumanvarat ja leveät lahkeensuovarot, mutta naisten vaatteissa ei tällaisia näe.

Asiakkaiden kannattaisi ostaa mieluummin liian suuri vaate kuin pieni. Lisämateriaalin etsiminen on haasteellista. Olisi helpompaa pienentää kuin suurentaa vaatteita.

Vetoketjut on tikutettu lyhyellä tikillä, että ompeleet ovat mahdollisimman haasteellista purkaa.

Hääpukujen korjaus on yleensä sellaista, että helmaa lyhennetään. Muuten muutokset tehdään niin, ettei mitään leikata pois. Niin niitä voi pidentää ja leventää tarvittaessa seuraavalle asiakkaalle. Jotkut hääpukumerkit ovat huomioineet säätövarat paremmin kuin toiset. Halvoissa puvuissa säätövaraa ei yleensä ole samalla tavoin kuin merkkipuvuissa on.

Kiertotalouden liiketoimintamalleista uusiutuvuutta toteuttavat yritykset ovat mielestäni edelläkävijöitä, kun mitataan toiminnan vastuullisuutta. Nämä yritykset valmistavat tuotteita materiaalista, joka voi olla sivuvirtana tai leikkuuylijäämänä syntynyttä. Uusiutuvuus toteutuu myös silloin, jos hyödynnetään valmistusmateriaaleina käytöstä poistettuja tuotteita. Farkkutuotteet ovat tästä hyvä esimerkki. Farkku on materiaalina kestävää ja ajatonta. Kun esimerkiksi farkkuhousut ovat

olleet käytössä sen aikaa, että ne siirretään sivuun, voi ompelija hyödyntää housujen yksityiskohdat ja kankaan uusiotuotteessa.

Yhteistyön hyödyntäminen on uusiutuvuus liiketoimintamallissa tärkeässä roolissa. Suomesta löytyy verkkopalvelu ylijäämätekstiileille ja leikkuujätteelle. Texmarin kautta voi sekä myydä omaa ylijäämämateriaalia että ostaa sieltä omaan tuotantoon sopivaa materiaalia (Texmari, n.d.). Haastattelujen pohjalta selvisi, että Lahden alueella toimivat tekstiili- ja muotialan yritykset tekevät jonkin verran keskenään yhteistyötä. Olisi kuitenkin mielenkiintoista löytää yhteistyölle organisoitu kanava, joka mahdollistaisi alueellisen toiminnan ylijäämän tarjoamiseen ja sen vastaanottamiseen tai ostamiseen.

7.1.2 Jakamisolustat

Jakamisolustat ovat digitaalisia markkinapaikkoja, jotka tuovat tuotteita ja palveluja yhä useamman saataville. Ne lisäävät tuotteiden käyttöastetta ja täten edistävät resurssien tehokasta käyttöä. Tämä voi tarkoittaa uudelleenmyyntiä, vuokrausta tai lainauspalveluja. Jakamisolustat ovat liiketoimintamalli, joka soveltuu parhaiten toimittaessa laajalla maantieteellisellä alueella. Ei siis tullut yllätyksenä, että haastatelluista toimijoista vain kahdella oli käytössään jakamisolustat. Nämä molemmat ovat second hand -toimijoita, jotka uudelleenmyyvät tuotteitaan pääasiassa myymälässään, mutta sen rinnalla pienessä määrin myös internetin kautta.

Tekstiilituotteet tulevat kuluttajilta meille. Meiltä ne jatkavat käsittelyjen jälkeen myymälään, verkkokauppaan tai energiajätteenä.

Kiertotalouden liiketoimintamalli jakamisolusta on perusteltu toimintamuoto, kun tavoitellaan laajaa maantieteellistä kuluttajavolyymiä. Digitaalisuuden hyödyntäminen myyntikanavana on luonnollista second hand -toimijoilla, joiden esimerkiksi vintage-tuotteet ovat kysytyjä valtakunnallisesti. Myyntikanavan kautta tavoitetaan laajemmin potentiaaliset ostajat ja tässä tapauksessa tuotteelle voidaan laittaa myös korkeampi hinta. Haastattelemilleni pienyrityksille jakamisolustat ei ole perusteltu liiketoimintamalli. Toisaalta, jos alueella olisi useita

pieniä second hand -palvelun tai vuokrauspalvelujen tarjoajia, voisivatko he yhteistyössä avata digitaalisen palvelumuodon?

7.1.3 Tuote palveluna

Ympäristöministeriön julkaisussa *Kuluttajat kiertotaloudessa* Senja Kuure ja Senja Laakso kysyvät, mitä vaatteiden elinkaaren pidentäminen tarkoittaa vaatealan yritysten näkökulmasta. He haastattelivat viittä suomalaista vaatealan yritystä, jotka ovat kiertotalouden edelläkävijöitä Suomessa. Julkaisusta löytyy paljon samoja sisältöjä, joita tämän kehittämistyön haastattelut sisältävät.

Kuuren ja Laakson haastattelemista jotkut näkivät vuokraustoiminnan ratkaisuna sille, että vaatteita ei ole tarpeen hankkia ”kaappiin seisomaan”. Moni heidän haastateltavista nosti esille myös ihmisten halun omistaa vaatteensa, ja miten vuokraustoiminta sopii ennen kaikkea juhlavaatteiden kaltaisille vaatteille, joita tarvitaan harvemmin. (Kuure & Laakso, 2023, s. 37.)

Vastuu kulutuksen vähentämisestä ja sitä tukevista palveluista ei voi olla ainoastaan vaatealan kestävydestä kiinnostuneilla pienyrityksillä. Mikäli kulutuksen vähentämisestä ei keskustella kiertotalouden rinnalla, voidaankin päätyä jopa tilanteeseen, jossa esimerkiksi vaatteiden vuokrauspalveluita käytetään oikeutamaan kasvavaa kulutusta, sen sijaan että lainaamalla ja vuokraamalla korvataisiin olemassa olevaa ostamista. (Kuure & Laakso, 2023, s.40.)

Kahdella haastattelemistani alan toimijoista on tarjolla vuokrauspalvelua. Toisella vuokrausasiakkaat hakevat asuja teemapukeutumistilaisuuksiin. Tällä toimijalla palvelumuoto on pääasiallista toimintaa. Toisella toimijalla vuokrauspalvelu keskittyy lähinnä juhlapukeutumistilanteisiin. Tällä yrityksellä vuokrauspalvelu on yksi palvelu muiden joukossa.

Asiakkaat valitsevat asun hankkimisen vuokrauspalveluna silloin kun kyseiselle asulle tulisi käyttökertoja harvoin. Vartalon muoto saattaisi muuttua ennen seuraavaa käyttökertaa. Vuokrauspalveluun kuuluu mahdolliset muutostyöt sekä

puhdistus- ja huoltopalvelu. Kysyttäessä, mitä tapahtuu niille asuille, joilla on niin paljon käyttökertoja, etteivät kelpaa vuokrattavaksi, sain vastauksen:

Laitan myytäväksi poistorekkiin vuokrauksesta kuluneimmat tuotteet tai tarjoan sitten esim. teatterille tai vastaavaan. Kirpparit tai tekstiilikeräys ovat myös vaihtoehtoina.

Kiertotalouden liiketoimintamalleista tuote palveluna tarkoittaa tekstiili- ja muoti-alalla tuotteiden vuokrauspalvelujen tarjoamista. Malli toimii hyvin varsinkin työvaate-, juhla-asu ja teemapukeutumisen alueilla. Vähitellen palvelu on saavuttanut suosiota myös arkipukeutumisessa. Kannattavaa liiketoimintaa se on kuitenkin vielä vain suurimmissa kaupungeissa. Esteenä palvelun laajenemiselle on varmaankin se, että haluamme edelleen mieluummin omistaa vaatteet kuin vuokrata niitä. Malli kuitenkin mahdollistaisi parhaimmillaan sen, että kiintyyessä vuokrattuun vaatteeseen riittävän paljon, sen voi lunastaa myös itselleen. Jos ymmärtää tämän hyödyn vuokrauspalvelussa, voisi palvelun suosio kasvaa entisestään. Uskon, että tässä palvelumuodossa on paljon vielä potentiaalia ja toivon sen laajentuvan Lahteenkin arkipukeutumisen osa-alueelle.

7.1.4 Tuote-elinkaaren pidentäminen

Yritysten keskeisenä arvona tulisi olla, että heidän myymänsä tuotteet ovat mahdollisimman pitkäikäisiä ja huollettavia. Tuotteiden oikeanlainen huolto, säilyttäminen ja ylipäättään arvostus vaatetta kohtaan koettiin merkittäviksi myös kiertotalouden näkökulmasta. Tuotteiden pitkäikäisyys on kuitenkin pitkälti kuluttajien käsissä. Jos asiakkaat eivät tuo vaatteitaan huollettavaksi, tai huolehdi itse vaatteiden kunnosta, ovat yritysten toimintamahdollisuudet vaatteiden käyttöään pidentämisessä rajalliset. (Kuure & Laakso, 2023, s. 36.)

Samassa ympäristöministeriön julkaisussa, jossa Kuure ja Laakso pohtivat kiertotaloutta vaatevalmistuksen näkökulmasta, on Matleena Frisk:n teksti aiheesta: Miksi vaatteiden korjaaminen ja muodistaminen väheni sotien jälkeisessä Suomessa? Vaatteiden korjaamisella ja muodistamisella on pitkä historia. Kotona tehtävä paikkaaminen, parsiminen ja muokkaaminen on marginalisoitunut ja muuttunut lähinnä harrastukseksi. (Frisk, 2023, s. 42.) Frisk:n mukaan

palvelujakaan ei ole entiseen tapaan saatavilla. Oman tutkimustyöni perusteella tiedän, että tätä palvelua on kuitenkin Lahden alueella hyvin tarjolla.

Haastattelemistani 12:sta alan yrittäjistä kaikilla on tarjolla korjausompelupalvelua. Tätä palvelua on näiden lisäksi tarjolla muillakin Lahden alueella toimivilla yrittäjillä. Korjausompelupalvelu työllistää heistä kaikkia niin, että se on joko suurin osa-alue omaa työtä tai ovat jopa täysin keskittyneet tuotteiden muokkaamiseen ja korjaamiseen.

Korjausompelua on ehdottomasti eniten. Sitä on aina. Se ei lopu. Siinä on vakioasiakkaita.

Käytettyjä vaatteita korjataan: paikataan, lyhennetään, kavennetaan. Lisäksi tehdään osa siitä vaatteesta uudeksi, niin että hyödynnetään vanhaa vaatetta mahdollisimman paljon sellaisenaan, mutta lisätään siihen uutta tai muutetaan niin, että se sopii istuvuudeltaan ja tyyliältään asiakkaalle. Näin se saa lisää käyttöä. Vaate voi esim. olla äidin entinen vaate ja nyt se saa uuden elämän tyttären käytössä. Hyvinkin vanhasta vaatteesta saatetaan korjata käytettäväksi vaate.

Nuoria on tullut enemmän asiakkaiksi korjausompeluun.

Asiakkaiden tulisi haluta tuotteiden korjaamista uuden ostamisen sijasta, jos tuotteessa vaikka ilmenee joku vika. Käyttökertojen määrä luonnollisesti kulkee käsi kädessä vaateen laadun kanssa: on ymmärrettävää, ettei kulahtaneen näköisiä vaatteita haluta käyttää, vaikka ne ”vielä teknisesti olisi ihan kasassa ja käytettävissä”. (Kuure & Laakso, 2023, ss. 36–37.) Haastatteleman yrittäjät totesivat vastaavasti:

Minun sydämeni on korjausompelussa, niin en ole markkinoinut juurikaan muuta palvelua. Rakastan purkamisvaihetta.

Vetoketjujen vaihtaminen on jokapäiväistä.

Vanhaa korjataan ja esim. ostetaan kirpparilta tuotteita ja muokataan täällä niin, että saadaan tuote sopivaksi.

Vetoketjun vaihtoa määrällisesti eniten. Sitten on tehty kiiloja ja lyhennetty, tehdään asiakkaalle sopivammaksi muodistamalla.

Muokkaus- ja korjausompelupalvelun hinnoittelu nousi esille useassa haastattelussa, vaikka se ei ollut varsinainen tutkimuskohde. Yrittäjät kokevat, ettei

heidän työtään arvosteta, koska ei olla valmiita maksamaan aina arviona annettua hintaa. On todella valitettavaa, ettei ompelualan palvelujen arvostus ole edelleenkaan samaa luokkaa kuin esimerkiksi miesvaltaisilla aloilla on. Ymmärtääkseni monissa miesvaltaisissa palveluammateissa esimerkiksi sähkö-, lvi- tai autoalalla tuntipalkat ovat korkeammat kuin ompelupalveluissa, eikä kustannuksia kyseenalaisteta yrittäjille samalla tavalla kuin naisvaltaisilla palvelualoilla tehdään.

Miksi asiakkaat kyseenalaistavat korjausompelun hinnoittelua? Miksi kampaajan ei tarvitse perustella hinnoitteluaan? Päättä ei voi Kiinaan lähettää, kun täytyy leikkuuttaa hiukset, mutta vaatteet voi ostaa Kiinasta. Mihin sinäkin näiden rahojen kanssa joudut? Sanoi yksikin mummu.

Vanhostenpäiväpuvut ovat käytössä vain päivän, ne tilataan Kiinasta. Hintaa on 150 euroa, joten ompelija ei voi tehdä siihen hintaan. Muokkaan niitä tarvittaessa.

Asiakkailla saattaa olla käsitys, että päivän varoitusajalla saa hihan tai housujen lahkeiden lyhennykset.

Asiakkailta kuulee joskus, että joku muu on vaihtanut vetoketjuja kymppillä.

Kun myy palvelua, sen myyminen on työläämpää. Jos myisi tuotteita, ei aikaa menisi tuotteiden valmistamiseen.

Tulevaisuudessa toivoisi vaatteiden korjaamisen ja muokkaamisen olevan pikemminkin tavalla tai toisella kuluttajia houkuttelevaa tai vaihtoehtoisesti sujuvaa ja kannattavaa liiketoimintaa. Olisikin syytä miettiä millaisia uusia, positiivisia, merkityksiä vaatteista huolehtiminen voi saada tulevaisuudessa, mutta huomioida samalla millaisia eettisen ja sosiaalisen kestävyuden aspekteja tähän sisältyy: kenen odotamme korjaavan, paikkaavan ja parsivan. (Frisk, 2023, s. 48.)

Heiskanen ja Korsunova ovat koonneet Ympäristöministeriön julkaisuun mielenkiintoisia vaihtoehtoja korjaamispalvelujen houkuttelevuuden lisäämiseksi. Osa näistä keinoista on jo käytössä joissakin Euroopan maissa: Korjaussetelit ja/tai korjauspalvelujen alennettu ALV voivat mahdollisesti toimia tilapäisinä toimina kysynnän elvyttämiseksi siellä, missä palveluja on edelleen tarjolla. Koska sijainti on merkittävä yrityksen asiakasvirtoihin, näkyvyyteen ja jopa työvoiman saantiin vaikuttava tekijä, kaupungit voisivat edistää korjaustoimintaa myös

tarjoamalla edullisia liiketiloja hyvillä sijainneilla. (Heiskanen & Korsunova, 2023, s. 65.)

Kiertotalouden liiketoimintamalli tuote-elinkaaren pidentäminen työllistää monia tekstiili- ja muotialan yrittäjiä Lahden alueella. Tästä voi mielestäni päätellä, että alueen kuluttajat osaavat kiitettävästi hyödyntää tätä palvelua. Haastattelemani yrittäjät tarjoavat palvelujaan Lahden keskustan alueella. Heillä on sellaiset liiketilat, joissa voivat tarjota koulutusopimuksella opiskelijoille työssäoppimispaikkoja. Lisäksi Lahden alueella on paljon lähiöissä lähipalveluna korjaus- ja muokkausompelua tarjoavia. Heillä on yleensä toimitila oman kodin yhteydessä.

7.1.5 Resurssitehokkuus ja kierrätys

Resurssitehokkuus ja kierrätys -liiketoimintamallin tavoitteena on vähentää hukkaa keräämällä ja kierrättämällä materiaali mahdollisimman tehokkaasti. Erilaisien teknologioiden hyödyntäminen on tärkeässä roolissa jätteiden, sivuvirtojen ja ylijäämän käyttöönnotossa ja uudelleen hyödyntämisessä. Näin valmistuu ympäristöä säästäviä uusiutuotteita ja –materiaaleja energiatehokkaasti.

Haastatteluissa kävi jokaisen yrityksen osalta selväksi, että tämä kiertotalouden liiketoimintamallin osa-alue on alan vahvuus. Kaikki pienikin materiaali, joka jää ylimääräiseksi esimerkiksi tuotteiden muokkaamisen yhteydessä, säästetään. Näitä materiaaleja ja lisätarvikkeita kerätään ja säästetään, koska niistä saattaa olla myöhemmin hyötyä.

Tosi vähän lähtee roskeen.

Yli jäävästä materiaalista teen lasten mekkoja, kameran hihnoja valokuvaajille sekä pääpantoja.

Jäämäkankaista valmistetaan hiljaisimpina aikoina tuotteita suunnitella olevaan yhteismyymälään.

Kun vaatteita esimerkiksi lyhennetään, yli jääneet materiaalit jäävät yritykselle ja niitä hyödynnetään myöhemmin.

Yritetään tehdä olemassa olevista materiaaleista tuotteita.

Pyrin käyttämään kaiken materiaalin hyödyksi.

Säilytän kaikki pienetkin tilkut, joista teen koruja ja kukkia. Energiajätteeseen menee vähän, mutta paljon säästän esim. farkuista saumoja. Mietin farkkujen osalta, miten saan mahdollisimman hyvin hyödynnettyä tuotteen, ettei siitä jää jätettä.

Farkkujen lahkeet, tilkut kaikki säästetään. Sävyjä on niin paljon, että säilytän kaikki, niistä saattaa olla hyötyä. Morsiuspukujen tilkkuja on myös paljon.

Jää vähän ylijäämänä, vain tahrakohdat.

Käytämme mahdollisimman paljon olemassa olevaa materiaalia. Eli suunnittelu aloitetaan yleensä materiaalista.

Lahkeet säästän, joita voi käyttää paikkoihin tai kiiloihin.

Teen ylijäämämateriaaleista hiljaisempina aikoina tuotekehittelyä.

Otan kaikki tilkut talteen, koska niitä voi käyttää korjausompeluun esim. paikkamateriaaliksi.

Kaikki materiaali, mitä jää, jää paikkamateriaaliksi. Mikään, mitä jää, ei mene roskiin. Mallataan ja valkataan, mistä löytyy sopivaa materiaalia.

Käyn välillä pelastamassa toisen yrittäjän leikkuujäämää, jota voin hyödyntää omissa muokkausompeluissa.

Asiakkaat tuovat vanhoja kankaita, joita eivät käytä.

Ompelijayrittäjät eivät heitä roskiin myöskään sellaisia materiaaleja ja tuotteita, joita eivät itse enää tarvitse. Tästäkin tuli lukuisia esimerkkejä haastattelujen yhteydessä:

Tilkkukilta, ottaa vastaan tilkut, kun siivoan nurkkia. Esim. kissatalolle voisin antaa, jos olisi jotain isompia kankaita. Paljon mitään ei mene roskiin.

Kerään käytettyjä vetoketjuja yhdelle yrittäjälle.

Muutossa laitoimme materiaaleja kiertoon esimerkiksi Lahden Kaupunginteatterille, lastenteatterille, käsityökirpputorille. Roskiin ei heitetty paljonkaan, vaan annettiin kaikkea, mikä kelpasi eteenpäin.

Korona-aikana ihmiset siivosivat kaappeja ja lahjoittivat meille materiaaleja jäätävän paljon. Lajiteltiin nämä lahjoitukset niin että:

- Uusimmat menivät kirpparikasaan
- Repaleiset huonot kävivät pesukoneen kautta ja päätyivät tekstiilien erilliskeräykseen
- Jotain säästettiin ja tuunattiin

- *Jos oli todella hieno materiaali, mutta vaate ei muuten löydä käyttäjää, saatettiin laittaa se materiaaliksi (palasiksi)*

Annamme pienimmät materiaalit lasten askartelumateriaaliksi luoville leireille yms.

Isommat palat annan päiväkodille askartelumateriaaliksi.

Haastateltavista kolme työskentelee kierrätyspalveluja tarjoavilla toimijoilla. Lahjoitetut tuotteet myydään pääosin kivijalkamyymälässä, mutta jonkin verran tuotteita myydään myös verkkokaupan kautta. Näille toimijoille olisi tärkeää, että kulluttajat osaisivat tekstiililajittelun periaatteet. Olisi hienoa, jos lahjoitettavat tuotteet olisivat puhtaita ja ehyitä. Huonokuntoiset tuotteet tulisi viedä tekstiilien erilliskeräyspisteisiin kyseisen keräyksen ohjeiden mukaisesti toimien.

Meidän toimintamme on kiertotaloudessa ja on arkea. Ihmiset tietävät, että meille voi tuoda itselle tarpeettomia tuotteita lahjoituksena.

Selvästi nähdään, että on kanta-asiakkuutta. Vakioasiakkaat käyvät jopa päivittäin asioimassa. Osataan tulla etsimään ensin käytettynä jotakin tuotetta, mille olisi itsellä tarve.

Muutenkin pyritään kiertotaloustoimintaan. Esim. toimiston kalusteina käytetään kiertoon tulleita kalusteita. Uusia hankintoja ei tehdä kuin välttämättömissä tilanteissa.

Toisinaan tulee hyvinkin siistiä vaatetta ja joskus taas koko pussi on pesemätöntä tai koirankarvoissa. Varmaankin kolmannes menee roskeen.

Kierrättäminen tulisi tehdä helpoksi ja selkeäksi, ettei myyntikuntoiset joudu lumppukeräykseen ja toisaalta lumppuihin menevä ei tulisi meille.

Erilliskeräyksen mahdollistaminen jonkin tällaisen toimijan tiloihin voisi olla hyvä toimintatapa.

Kaikki vaatteet, joita viedään myymälään, eivät löydä ostajaa.

Kun uutta tehdään jatkuvasti, niin toki se näkyy täällä meilläkin suurena tarjontamääränä.

Toki katsotaan sellaisia tuotteita, jotka käyvät kansainväliseen apuun, niin toimitetaan sinne.

Lajitellaan tuotteita sesonkien mukaan ja laitetaan niitä esille sen mukaan.

Lahjoitusten määrä kasvoi, kun Ukrainan sota alkoi. Sitten taas, kun talouden tilanne muuttui ja kaikki alkoi kallistua, tilanne muuttui. Ihmiset alkoivat ajattelemaan, että voisinko myydä tämän itse.

Lahjoita meille puhdasta, ehjää, siistiä, käyttökelpoista – sellaista, mitä lahjoittaisit ystävällesi.

Tekstiilituotteet tulevat kuluttajilta meille. Meiltä ne jatkavat käsitteilyjen jälkeen myymälään, verkkokauppaan tai energiajätteenä.

Hyödynnämme tekstiilejä muutenkin kuin vain myynnissä. Meillä kerätään jonkin verran puuvillasta lumppua. Lakanoita ja pyyhkeitä, joita meillä ei mene myyntiin, niin me myymme lumppusäkkeinä esim. autonkäyttäjille sitä säkkitavarana.

Sitten voimme myydä käsityötavarana, esim. verhoja myydään kankaina. Vaatteita pilkotaan silloin tällöin materiaaleiksi.

Lajittelijat katsovat karkeasti, kun tavara tulee. Ensin jaetaan kodin-tekstiilit ja vaatteet erilleen ja sitten ne lajitellaan tarkemmin, onko ne myytävää vai ei.

Pääsääntöisesti tuotteet ovat pestyjä ja jopa viikattujakin.

Kysymykseen, keräävätkö second hand -toimijat materiaaleja ompelijayrittäjille, sain vastauksia seuraavasti:

Yhdelle yritykselle kerätään pitsiliinoja ja farkkuja kerätään ompelijoille. Kankaita haetaan ompelijoiden toimesta. Ompelijat käyttävät mieluummin kierrätysmateriaaleja, jos sellaisia löytyy.

Ilmoitustaululle voi laittaa asiakkaat toiveita, joita pyritään mahdollisuuksien rajoissa toteuttamaan.

Kysymykseen, korjataanko lahjoitettuja tuotteita, jos ne ovat rikki. Vai meneekö rikkinäiset tuotteet roskiin, sain vastauksiksi:

Tällä hetkellä ei tehdä korjausompelua pääsääntöisesti. Sen verran on silmää, että kun tuli esim. silkkinen Marimekon jakkupuku, niin katsottiin, mitä sille voisi tehdä ja niin vaan myytiin se verkkokaupassa.

Kuinka paljon käytetään aikaa henkka maukan t-paitaan, jos se lähtee meiltä eurolla. Mutta arvokkaimpiin käytetään aikaa.

Voidaan pestä, silittää ja höyryttää tuotteita. Pois menevistä irroteetaan solkia, nappeja ja vetoketjuja.

Merkituotteita kannattaa pestä ja silittää.

Kiertotalouden liiketoimintamalli resurssitehokkuus ja kierrätys on Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrityksissä vahvuustekijä. Oli erittäin positiivista

havaita, että materiaaleja kunnioitetaan. Niitä käytetään tarkoituksen mukaisesti ja kaikki pienikin ylijäävä materiaali säästetään. Jos materiaalille ei ole käyttöä omassa yrityksessä, se lahjoitetaan sitä tarvitsevalle taholle.

7.2 Mittatilausompelupalvelu

Suomalainen vaateteollisuus teetti 1940-luvun lopulla tutkimuksen, jonka mukaan suomalaiset naiskuluttajat voisivat harkita ostavansa valmiina lähinnä takkeja ja sadevaatteita. Kaikissa muissa tuoteryhmissä, alusvaatteista kävelypukuun, naiset suosivat itsetehtyjä tai ompelijalla tai räätäliillä valmistettuja vaatteita, ja vain neljännes tai kolmannes olisi edes harkinnut valmisvaatetta. (Frisk, 2023, s. 44.)

Mielestäni mittatilauksena valmistetut vaatteet ovat vastuullisesti ja kestävästi kehityksen mukaisesti tuotettuja. Lopputuloksena saadaan laadukkaasta materiaalista huolella valmistettu yksilöllinen vaate tai asukokonaisuus. Hätiköityjen ostopäätösten tekeminen vähenisi, kun hankintaprosessi olisi harkitumpi ja palvelu ostettaisiin ammattilaiselta, joka osaa suunnitella vaateen yksilöllisesti huomioiden asiakkaan vartalotyyppin, tyylin sekä hänelle sopivat värit.

Lisäksi tuotteen kaavoittaminen perustuu asiakkaan omiin vartalomittoihin ja sovituksilla varmistetaan vaateen istuvuuden lisäksi odotuksien mukainen toteutus. Tarvittaessa mittatilausompelupalvelun tarjoaja auttaa myös materiaalivalinnoissa, jolloin voidaan varmistaa materiaalin sopivuus suhteessa käyttötarkoitukseen ja -ympäristöön sekä huomioida kestävyys- ja huolto-ominaisuudet.

Puolet haastattelemistani yrittäjistä tarjoavat mittatilausompelupalvelua. Siinä nähtiin kuitenkin paljon haasteita verrattuna esimerkiksi korjaus- ja muokkausompelupalveluun. Haasteeksi koettiin se, etteivät asiakkaat ymmärrä mittatilaustyönä valmistetun vaateen prosessiin menevää aikaa. Asiakkaat eivät ole valmiita maksamaan kohtuullista hintaa siitä työstä, mikä aika ompelijalta menee tuotteen suunnitteluun, mittojenottoon, kaavoittamiseen, leikkaamiseen, valmistukseen ja sovittamiseen. Lisäksi asiakaspalveluaikakin on yrittäjän työaika.

Ompelutyön siirtyminen matalan tulotason maihin, on alentanut vaatteiden hintoja. Asiakkaat vertaavat mittatilauksena valmistettavien tuotteiden hintoja näihin tuotteisiin. Mittatilausvaatteita tilaavat nykyään vain sellaiset henkilöt, jotka ymmärtävät vaatteiden yksilöllisyyden ja istuvuuden sekä laadukkuuden merkityksen ja voivat myös maksaa siitä.

Vaatesuunnittelija Anna Ruohonen kertoo *Antiikki & design* -lehden haastattelussa, että ei halua suunnitella joka sesonkiin jotain uutta, jonka tieltä edellisen kauden vaatteet raivataan pois. Hän ei myöskään suostu teettämään määrättömästi vaatteita, jotka ensin päätyvät alerekkiin ja sitten ehkä hävitettäväksi kaatopaikalle. Sen sijaan hänen ateljeensa valmistaa asiakkailleen asuja mittatilaustyönä. Jokainen vartalo on erilainen ja siksi mittatilaustyönä tehty vaate istuu asiakkaalle aivan eri tavalla kuin valmisvaate. Se on Ruohosen mukaan myös armollisempi mielelle. Moni nainen potee häpeää kehostaan, jos vaikkapa hänen ylä- ja alaosansa ovat eri vaatekokoja. Valmisvaateteollisuus on saanut meidät uskomaan, että meidän tulee sopia vaatteisiin eikä päinvastoin. Ruohonen on suunnitellut myös tuotteidensa kierrättämisen. Kun vaatteiden omistajat joutuvat luopumaan aarteistaan vaikkapa vartalon muuttumisen vuoksi, he voivat myydä liikkeen kautta vaatteensa uudelle omistajalle. (Saukkola, 2023, ss. 30–37.)

Mittatilauksissa on iäkkäämpiä. Nuoremmilla ei ehkä ole varaa.

Hääpuvun valmistamiseen menee vähintään päivä, mutta päivässä tekee 20 korjausta. Asiakkaat eivät ymmärrä mittatilaustyön prosessia ja kustannuksia, joita se aiheuttaa. Ihmisen eivät ole valmiita maksamaan.

Mittatilausompelua en juurikaan tee. Ihmiset ei sen arvoa ymmärrä. Se työ vie aikaa eikä ihmiset ole valmiita maksamaan siitä.

Osa asiakkaista ei osaa ajatella niitä muita kustannuksia, mitä yrittäjällä on maksettavana. Esim. arvonlisävero jää varmasti monelta kin huomioimatta.

Asiakkailla ei välttämättä ole tietoa siitä, kuinka paljon tuotteen valmistusprosessi vaatii resursseja ja mitä kustannuksia sen valmistamiseen liittyy.

Pärjään hyvin, koska olen niin nopea.

Mittatilaustöissä löytyi myös variaatioita. Muutamalla yrittäjällä on myymäläsään vaatteiden mallikappaleita, joita voi ”ostaa rekistä” tai sovitettuaan sopivan koon tilata niitä tarjolla olevista materiaalivaihtoehdoista. Samalla voi esittää toiveita esimerkiksi valmistettavan tuotteen pituuteen, hihojen pituuteen, päntien muotoon jne. On myös tilaustöitä, joita valmistetaan piensarjoina. Tässä palvelumuodossa on kiertotalouden näkökulmasta se vahvuus, että tuotteet valmistetaan tilauksen perusteella siten, etteivät ne odota ostajaa. Näin ei myöskään ole sitä mahdollisuutta, että ne jäisivät hyödyntämättä ilman käyttöä.

Usealla yrittäjällä on lisäksi yhteistyökumppaneita. He tekevät valmisvaateliiketoiminnalle ompelupalvelua, jossa heidän ei tarvitse käyttää aikaa asiakaspalveluun. Tämä on alan yrittäjälle suhteellisen hyvä tulonlähde. Silloin saa esimerkiksi useamman vaatekappaleen kerralla muokattavaksi. Valmisvaateliiketoiminnassa on tehty muutossuunnitelma kirjaamalla ne paperille ja neulaamalla ostettuun vaatteeseen. On myös esimerkiksi sisustussuunnittelupalvelua, jossa varsinainen ompelupalvelu ostetaan sitä tarjoavasta yhteistyöyrityksestä.

Tuotekehittelyyn, resursseihin ja myyntikanaviin liittyen tuli seuraavia vastuksia haastateltavilta:

Keksin kangasmaskit korona-aikaan. Tein tuhansia. Niitä meni paljon.

Myynti tapahtuu sekä kivijalkamyymälässä että verkkokaupassa ja myös erilaisissa tapahtumissa. Tapahtumissa kysellään verkkokauppaostomahdollisuutta.

Oma mallisto on liiketilassa. Malleja, joita voi ostaa sellaisenaan tai ottaa mallin ja valitaan materiaali ja voidaan muuttaa pituuksia yms. Tangosta voi ostaa myös. Silloin teen tilalle uuden.

Ylipäättään myyntiä pitäisi saada enemmän. Resurssipula vaikuttaa. Koen, että minulla on ajanpuute. Googleen pitäisi tehostaa mainontaa, mutta ei ole aikaa.

Pitää skipata hyviä tilanteita, kun olen yksin. Jos olen esim. jossain myyntitapahtumassa myymässä, en voi osallistua johonkin toiseen mielenkiintoiseen tapahtumaan.

Vastuullisuus ei ole enää erottuvuustekijä. Mikä on se seuraava, millä erottaudutaan? Kuka on se ensimmäinen pioneeri, joka sen keksii?

Mittatilausompelun merkitystä osana kiertotalouden liiketoimintaa ei tuotu esille aiheen lähdeaineistoissa. Tätä palvelumuotoa ei arvosteta riittävästi, koska siitä ei olla valmiita maksamaan kannattavan liiketoiminnan mukaisesti. Olemme yksilöitä, joilla on yksilöllinen vartalo ja tyyli. Tähän yhtälöön sopii mielestäni hienosti yksilöllisesti suunnitellut, kaavoitetut ja valmistetut vaatteet. Suomessa on paljon taitavia mittatilausompelijoita ja heitä koulutetaan jatkuvasti lisää. Toivotavasti näiden ammattilaisten ammattitaidolle löytyisi jatkossa entistä enemmän kysyntää ja arvostusta.

7.3 Yhteistyön mahdollisuudet

Kiertotalouden hyödyt syntyvät eri toimijoiden välisellä saumattomalla yhteistyöllä. Kiertotalousliiketoiminnassa vahvuutena tulisi nähdä kiinteät kytkökset alueen julkisten toimijoiden ja elinkeinonharjoittajien välillä. Toiminnan olisi hyvä perustua alueelliseen kasvuvisioon, jossa on mukana kunnallisia kehitysyhtiöitä ja liikelaitoksia. Näin voidaan pitkäjänteisesti luoda yhteistä visiota ja verkostoitua toimijoiden kesken. Liiketoiminnan kasvattaminen alueellisesta globaaliin on näiden ekosysteemien suurin haaste. Paikallisuuteen perustuvat kilpailuedut, kuten alhaiset logistiikkakustannukset ja materiaalivirtojen hallinta, eivät välttämättä toteudu alueen ulkopuolella. Pieniltä paikallisilta yrityksiltä voi puuttua vientimarkkinaosaaminen, verkostot, kasvuhalu ja -kyvykyys, joiden avulla valtakunnallisille tai globaaleille markkinoille pääsy mahdollistuisi. (Ahola ym., 2020, s. 13.)

Monitoimijuuden merkitys korostuu kaikissa kiertotalousekosysteemeissä; toimijat usein tietävät riippuvuussuhteista ja myös kehittävät varsinkin kahdenkeskeistä toimintaansa yhdessä; toisaalta jotkin pk-yritykset eivät tunne kaikkia ekosysteemin yrityksiä ja yhteistoiminnan mahdollisuuksia. Monen keskeinen toiminta vaatii luottamusta ja organisoitumista ja voi rakentua vain yhteisille tavoitteille. (Ahola ym., 2020, s. 76.)

Asiakaspalvelun näkökulmasta alan toimijoiden kesken on todistetusti yhteistyötä. Tämä ilmenee yrittäjien haastatteluista. He kysyvät työruuhkatilanteessa

toisilta alan yrittäjiltä, voivatko ottaa sellaisia asiakastöitä tehtäväkseen, joita eivät itse ota tai pyytävät asiakasta itse kysymään asiaa toiselta yrittäjältä. Syynä tähän voi olla, että on niin paljon töitä jonossa, että asiakas joutuisi odottamaan työtä kauemmin kuin on ajatellut. Toisena syynä voi olla työn luonne. Jos on kysymys esimerkiksi mittatilausompelutyöstä ja yrittäjä on keskittynyt tekemään pelkästään korjausompelua, hän ohjaa asiakkaan toiselle yrittäjälle. Myös konekanta tai yrittäjän osaamisalueet saattavat aiheuttaa tilanteen, jossa asiakasta neuvotaan kääntymään toisen yrittäjän puoleen. Hyvän asiakaspalvelun piirteisiin kuuluu, ettei asiakasta käännytetä pois ennen kuin hänelle on tarjottu vaihtoehto työn tekijästä.

Yhteistyötä muiden ompelijoiden kanssa on niin, että jos on haasteita aikataulun kanssa, voi kysyä toiselta tekijältä, onko hänellä aikaa tehdä.

Yhteistyötä on sen verran, että ohjaan muille ompelijoille, jos minulla ei ole aikaa tehdä. Jos joku kysyy esim. nahkatöitä ja juhlasuja, niin ohjaan toiselle ompelijalle.

Ei ole yhteistyötä muuten, kun keskustan ompelijoiden kanssa kysytään, jos ei ehdi tekemään, niin ehtiikö joku toinen. Töitä riittää ompelijoilla.

Työtilanne saattaa olla sellainen, ettei yrittäjä voisi pitää lomaa ilman, että työt ruuhkautuvat. Toisaalta myös loman pitäminen on asiakkaan palvelun näkökulmasta onnistunut, jos loma-aikana on toinen yrittäjä, jonka puoleen voi kääntyä tarvittaessa.

Yhden ompelijan kanssa on sillä tavalla yhteistyötä, että kun hän on lomalla teen hänen korjausompelunsa, jotka tulee tuolta liikkeestä. Sama ompelija laittaa joitakin töitä tulemaan minulle.

Tulokset osoittavat, että yhteistyöllä antaa paremmat mahdollisuudet kannattavalle liiketoiminnalle. Aikoinaan olin opettajan työelämäjaksolla alan ompeliossa, jossa oli kolme yrittäjää samassa toimipisteessä. Huomasin silloin konkreettisesti, miten heille kaikille tästä yhteistoiminnasta oli todella paljon hyötyä:

- toimitilan ylläpitokustannusten jakaminen

- ompelimon yhteydessä oleva myymälä, johon jokainen voi valmistaa myytäviä tuotteita
- yhteiset erikoiskoneet, jolloin mahdollistuu kattavampi valikoima erikoiskoneita ja niiden käyttö on resurssitehokkaampaa
- yhteiset lisätarvikkeet, jolloin valikoimaa voidaan pitää laajempaan
- erikoistuminen oman osaamisalan mukaisesti, siten että työt jaetaan sen mukaan (korjausompelu, alihankinta, miesten pukeutuminen ja mittailausompelu)
- vertaistuki ammatillisessa osaamisessa, asiakaspalvelussa ja hinnoittelussa
- asiakaspalvelun jakaminen, joka antaa joustoa ompelimossa läsnäololle.

Tärkeää tällaisen yhteistyömallin luomisessa on yhteisöllisyyteen panostaminen. Jokaiselta vaaditaan varmasti joustamista, mutta jos hyötynäkökulma pidetään mielessä, niin ehkä erilaiset toimijat ja heidän tapansa toimia voisivat suhautua yhdeksi yhteisöksi.

Toisen yrittäjän kanssa on yhteinen toimitila, ja naapuriyrittäjän kanssa teen myös yhteistyötä.

Yhteistyön mahdollisuuksista on hyvänä esimerkkinä myös Tampereelle Sokoksen neljänteen kerrokseen 23.3.2023 avattu kestävän muodin kerros. Idea siihen saatiin Sokoksen asiakkailta. Sokos keräsi asiakastoiveita ja tuhansien ehdotusten joukossa nousi vahva toive vastuullisuuden huomioimiseen sekä valikoimassa että palveluissa. Valikoimasta löytyy second hand -vaatteita, kierrätysmateriaaleista valmistettua muotia sekä lastenvaatteita ja -tarvikkeita. DesignOnTampere-osasto tarjoaa paikallisten suunnittelijoiden lähimuotia. Kestävän muodin kerroksessa voi hyödyntää myös vaatteiden, jalkineiden ja asusteiden ompelu-, korjaus-, huolto- ja tuunauspalveluita sekä käyttämättömiksi jääneiden tekstiilien keräyspistettä. (Pirkanmaan Osuuskunta, n.d.).

Sokos-tavarataloketju ja second hand -muodin verkkokauppa Emmy ovat aloittaneet yhteistyön, jonka odotetaan kasvattavan vaatteiden kierrättämistä sekä käytettyjen vaatteiden markkinaa Suomessa. Lisäksi Tampereen Sokokselle avautui Emmyn ensimmäinen kivijalkamyymälä. Kestävän muodin kerroksesta

löytyy myös Pirkanmaan Jätehuolto & Nexttiin poistotekstiilien keräyspiste. (Pirkanmaan Osuuskunta, n.d.).

Sustinare Oy on yksi Tampereen Sokoksella aloittaneista uusista kestävästä muodin kerroksen toimijoista. Yritys ottaa vastaan korjattavaksi vaatteita, kenkiä, laukkuja ja muita asusteita sekä pienikokoisia kodintekstiileitä. Sustinarella työskentelee joukko eri osaamisen ammattilaisia, jotta asiakas voi löytää kaikki useita palveluita yhdestä paikasta. Yritys järjestää lisäksi työpajoja, joissa asiakkaita ohjataan esimerkiksi vaatteiden ja kenkien huoltamisessa sekä pienissä korjaustöissä. (Sustinare Oy, n.d.)

Nämä kaksi yhteistyön mahdollisuuksista kertovaa esimerkkiä tarjoavat mielestäni potentiaalisen vaihtoehdon yksin yrittäjänä toimimiselle. Synergia tuo varmasti enemmän etuja kuin haittoja. On yllättävää, ettei vastaavia esimerkkejä ole tiedossani enempää. Olisi hienoa, jos saisimme myös Lahden alueelle kiertotalouden keskuksen, johon olisi koottu erilaisia palveluja tekstiili- ja muotialan yrittäjiltä.

8 Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -koulutusesittely

Tässä osassa esittelen Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla verkkokoulutuksen kokonaisuuden markkinoinnista valmiiseen oppimisolustalle toteutettuun koulutukseen. Tämän kehittämistyön tulokset näkyvät luvussa 8.3. *Koulutuksen rakenne ja sisältö*. Koulutuksen toteuttamisen prosessi on laaja kokonaisuus, joten halusin kuvata tässä luvussa sen kaikki vaiheet. Varsinainen koulutuksen toteutus rajattiin tästä kehitystyöstä pois.

8.1 Koulutuksen markkinointi

Kesto-hankkeella on oma markkinointitiimi, joka suunnittelee ja toteuttaa koulutusten markkinointia. Ensimmäisen koulutuskokonaisuussarjan markkinointi aloitettiin elokuussa 2023. Tavoitteena oli saada yhteensä 50 hakijaa syksyllä alkaviin viiteen koulutukseen. Markkinoinnin kohderyhmänä on tekstiili- ja

muotialan yrittäjät, muotikaupan vähittäismyynnin ja tuotteiden uudelleenkäytön sekä tuote palveluna liiketoiminnan toimijat sekä toimialan teolliset työntekijät. Markkinoinnin kohdealueena on Hämeen, Päijät-Hämeen ja Etelä-Suomen alueet.

Kesto-hankkeen verkkosivujen tavoitteena on olla käyttäjäystävälliset, informatiiviset ja selkeät. Markkinoinnin strategiana on ohjata osatoteuttajien sivuilta koulutuksista kiinnostuneet hankkeen verkkosivuille. Sosiaalisen median markkinointikanavana on hankkeen omat Facebook ja LinkedIn-sivut. Markkinoinnissa hyödynnetään kuvitusmateriaalia, joka on luotu Kesto-hanketta varten. Yhtenäisellä kuvitusmateriaalilla varmistetaan osatoteuttajien sivujen ja sosiaalisen median kanavien yhdistäminen samaan kokonaisuuteen. Markkinointia toteutettiin myös suorilla yhteydenotoilla kohdealueen yrityksiin sekä yhteistyöllä Suomen tekstiili & muoti ry:n ja Teollisuusliiton kanssa.

Keston verkkosivuille toteutettiin hakukoneoptimointia, jonka tavoitteena on auttaa sivustoa sijoittumaan Googlen hakutuloksissa mahdollisimman hyvin. Yleisesti sijoittumiseen vaikuttavat sisällön määrä ja laatu, sivuston rakenne sekä käyttäjäystävällisyys. Avainsanatutkimus toteutettiin Google Keywords Plannerilla. Avainsanoiksi valikoituivat: *kestävää osaamista, kesto koulutus, tekstiili ja muotiala, verkko opinnot, vaatetusala koulutus*.

Markkinointiin luotiin sisältöstrategia, joka pohjautuu tärkeimpien kohderyhmien ja niistä luodun hakijapersoonan hakupolkuun. Hakijapersoonana on sekundääriin dataan (julkiseen tietolähteeseen) perustuva fiktiivinen henkilö, jonka perusteella suunnitellaan markkinoinnin toimenpiteitä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Hakijapersoonan luomiseen tarvittavaa informaatiota on kartoitettu useammasta eri lähteestä. Kesto-koulutusten hakijapersoonana on kuvattu liitteessä 4.

LinkedInin käyttöprosentti on huomattavasti pienempi kuin Facebookilla (-11 %), mutta se on merkittävä asiantuntijoiden kohtaamispaikka, jossa on hyvät mahdollisuudet verkostoitua sekä levittää tietoa koulutuksista (Innowise, n.d.). Molemmat kanavat toimivat tiedottamisen lähteinä. Julkaisuja on noin 1 kpl / viikko.

Hanke saa näiden kanavien avulla tarvitsemaansa orgaanista (ei-maksettua) näkyvyyttä ja tavoittaa kohderyhmän nopeasti. Lisäksi molemmista kanavista voi kerätä halutessaan dataa ja seurata kilpailijoiden toimintaa. Molemmista kanavista liikenne ohjataan verkkosivuille.

Facebookin mainoskampanja vuoden 2023 koulutusten osalta sijoittui viikoille 32–37. Mainonta kohdennettiin tarkasti sijainnin, sukupuolen, iän, työn ja toimialan, koulutustaustan ja kiinnostuksen kohteiden perusteella. Osana markkinointia nauhoitettiin 16.8.2023 podcast, jolla tavoitellaan markkinoinnin monipuolisuutta ja saavutettavuutta sekä kohderyhmän kiinnostuksen syventämistä. Olin mukana podcastissa kertomassa Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -koulutussisällöstä.

Koulutusten mainostusta laajennettiin Instagramiin viimeiselle viikolle. Facebook- ja Instagram-kampanjan tulokset 15.8 -14.9.2023:

- Kattavuus 47 752 tiliä
 - o Facebook 31 376
 - o Instagram 16 376
- Näyttökerrat 126 884
- Klikkauksia 936 kpl
 - o Facebook 696
 - o Instagram 240

8.2 Koulutuksen aloitus

Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -koulutukseen ilmoittautui 25 henkilöä. Heille kaikille lähetettiin AD-tunnukset ja linkki koulutuksen Moodle-oppimisalustalle. Kuvasin oppimisalustan etusivulle videon, jossa esittelen koulutuksen toimintaa Moodlessa sekä sisällön rakennetta ja aktiviteetteja. Sähköpostilla tiedusteltiin, miten osallistujat haluavat aloittaa koulutuksen 2.10.2023 kello 16.00. Vaihtoehtoja oli kolme:

- Tulemalla Koulutuskeskus Salpauksen atk-luokkaan
- Osallistumalla Teamsin välityksellä
- Tutustumalla itsenäisesti koulutuksen etenemis- ja sisältövideoon

Oppilaitokselle tuli yksi koulutukseen osallistuja ja Teams-aloitukseen osallistui 6 henkilöä. Loput 18 aloittivat koulutuksen ohjevideon avulla itsenäisesti.

8.3 Koulutuksen rakenne ja sisältö

Koulutuksessa on osia yhteensä 15, mukaan lukien ensimmäinen *Johdanto koulutukseen* -osa ja viimeinen *Palaute koulutuksesta* -osa. Ensimmäisessä osassa kuvaan koulutuksen tavoitteet ja etenemisen. Koulutusaineiston kokoaamisessa on hyödynnetty Sitran ja Deloitteen julkaisua: *Kestävää kasvua kiertotalouden liiketoimintamalleista*.

Kuva 6. Kesto-kuvituskuva

Kyseinen aineisto sisältää paljon sellaista tietopohjaista asiasisältöä ja käytännön tehtäviä, joita oli perusteltua hyödyntää koulutuksessa. Tein kyseisestä aineistosta karsintaa siltä pohjalta, mikä olisi oleellista tekstiili- ja muotialan näkökulmasta.

Koulutukseen osallistuvat koostavat tehtävien muodossa liiketoiminta/kehittämissuunnitelman toteutettavaksi. Kaikki aineisto, jota he palauttavat tehtävien muodossa, on luottamuksellista. Päädyin tähän siksi, että jokainen voi kirjoittaa omat ideansa siten, ettei ole pelkoa jonkun hyödyntävän niitä. Toisaalta osiin 5–10 lisäsin keskustelualueet, joihin toivon keskustelunavauksia ja kommentointia eri kiertotalouden liiketoimintamalleihin liittyen.

Eteneminen koulutuksessa tapahtuu itsenäisesti aiheeseen perehtyen jokainen osio kerrallaan numerojärjestyksen mukaisesti. Etenemisen voi suunnitella omiin aikatauluihin sopivaksi kuitenkin huomioiden sen, että koulutus sulkeutuu 30.11.2023 kello 23.59. Aineistoon perehtymiseen ja tehtävien tekemiseen on käytettävissä aikaa yhteensä noin yhdeksän viikkoa.

Osasta seuraavaan siirtyminen edellyttää aina kyseisen osan tehtävän tekemistä ja palauttamista oppimisalustalle. Tehtävät liittyvät kiertotalouden liiketoiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen. Jokaisen osan sisältönä on ensin pohjatietoa aiheeseen ja sen jälkeen apukysymyksiä tehtäviin. Osa 1 *johdanto koulutukseen* ja osa 14 *lopuksi* ovat ainoat, joihin ei liity tehtävää. Mukana on myös runsaasti linkkejä, joista pääsee aineisto- ja yrityssivuille. Jos koulutukseen on käytettävissä hyvin aikaa, mahdollistaa se linkkiaineistoihin tutustumisen. Silloin koulutuksesta saatava hyöty on syvällisempää. Mukana on myös aineistoa keväällä 2023 tehtyihin haastatteluihin perustuen.

Kuva 7. Kesto-kuvituskuva

Osassa 2 *Johdanto aiheeseen* perehdytään kiertotalouden merkitykseen ilmastokriisin hillinnän ja luontokadon pysäyttämisen kannalta. Sisällössä perustellaan sitä, että hyvinvointi ei voi enää perustua aina vain uusien tavaroiden valmistamiseen ja uusien luonnonvarojen käyttöönottoon. Esille nostetaan kiertotalouden ja kyseisen koulutuksen tuomia liiketoimintahyötyjä.

Kerrotaan myös, että verkko-opiskelualustalle on koottu käytönnon opas, joka sisältää tietoa, esimerkkejä ja käytännön työkaluja, joiden avulla

kiertotalousmuutos voidaan toteuttaa yrityksen arjessa. Sisältö on suunnattu yrityksille, jotka haluavat erottua kilpailijoistaan, vastata paremmin asiakkaiden ja muiden sidosryhmien odotuksiin sekä tuottaa enemmän lisäarvoa vähemmällä resursseilla.

Tässä osassa esitellään myös liiketoimintasuunnitelma-taulukko (Liite 3), jota täytetään koulutuksen aikana. Vastaava taulukko on esitelty alun perin Ellen MacArthur Foundationin Circular Design -oppaassa. Se on työkalu uuden liiketoimintamallin kehittämiseen. Tarkemmat ohjeet taulukon täyttämiseen löytyvät tehtävien muodossa koulutuksen osissa 3, 11 ja 12 Lopputuloksena taulukkoon muodostuu yrityksen kiertotalouden liiketoimintamalli.

Kuva 8. *Kesto-kuvituskuva*

Osassa kolme *Kiertotalouden merkitys* esitellään yrityksiä koskevat toimintaympäristön muutokset viidestä eri näkökulmasta. Ilmastokriisin ja luontokadon osalta kuvataan sitä, miten kiertotalouden avulla voidaan vähentää luonnonvarojen käyttöä ja tämän seurauksena vähentää luonnon kuormitusta ja torjua luontokatoa.

Säätelyn ja politiikan osuudessa korostetaan, että kiertotalous on yhä merkittävämpi osa sääntelyä ja politiikkaohjelmia erityisesti Euroopan unionissa. Aloitteet, kuten kestävä tuotepolitiikka ja EU-taksonomia vaikuttavat kaikkiin yrityksiin ja luovat uusia kannusteita.

Asiakslähtöisyyden ja muuttuvan kuluttamisen osalta kuvataan sitä, miten tuotteita ja palveluita kehitetään tiiviissä vuorovaikutuksessa asiakkaiden kanssa ja heidän ongelmiansa pyritään aidosti ratkaisemaan. Vastuullisuus on kasvava trendi ja sekä kuluttajat että yritysasiakkaat hakevat kestäviä vaihtoehtoja. Teknologia ja data -osuus nostaa esille sen, miten uudet teknologiat ja datan keräämiseen ja hyödyntämiseen liittyvät mahdollisuudet vauhdittavat kiertotaloutta. Talouden suunta osassa kerrotaan siitä, miten kiertotalousmuutosta tukeva rahoitus lisääntyy nopeasti sekä julkisilta että yksityisiltä rahoittajilta.

Tämän osan tehtävänä on laatia yritykselle yhden virkkeen mittainen liiketoimintavisio ja kirjoittaa se liiketoimintasuunnitelmataulukkoon. Vision tulee kuvata sitä, mikä kiertotaloudessa on yritykselle tärkeintä ja mitä sen osalta haluaa saavuttaa pitkällä aikavälillä. Kun tämän tehtävän on suorittanut, pääsee siirtymään seuraavaan osaan.

Kuva 9. Kesto-kuvituskuva

Osassa neljä perehdytään *kiertotalouden mahdollisuuksiin*. Koulutukseen osallistujaa kannustetaan pohtimaan sitä, miten voisi kasvattaa yritystoiminnan tuottoa, kehittää brändiä sekä vähentää toiminnan kuluja ja riskejä. Tehtävässä pohditaan, miten tehottomuudet voisi muuttaa lisäarvoksi asiakkaille.

Kuva 10. Kesto-kuvituskuva

Seuraavissa osissa (5, 6, 7, 8 ja 9) esitellään viisi kiertotalouden liiketoimintamallia. Jokaisessa osassa on yksi seuraavista malleista: *uusiutuvuus, jakaminen, tuote palveluna, tuote-elinkaaren pidentäminen sekä resurssitehokkuus ja kierrätys*. Kaikkien mallien osio noudattaa samaa järjestystä, jossa ensin kuvataan yleisesti kyseistä mallia, sen hyötynäkökulmia, alamalleja sekä mahdollisuuksia ja vaikutuksia sekä sitä, milloin kyseisestä mallista on hyötyä.

Kokosin jokaiseen kiertotalouden liiketoimintamalliin useita esimerkkejä tekstiili- ja muotialan yrityksistä, joissa kyseistä mallia toteutetaan sekä linkit näille yrityssivuille.

Kuvasin lisäksi jokaiseen osaan videon, jossa kerron haastattelujen pohjalta koottua aineistoa Lahden alueen yritysten näkökulmasta. Videoiden lopussa heitän koulutukseen osallistuville kysymyksen, mitä ajatuksia kyseinen liiketoimintamalli ja videon sisältö herättävät ja pyydän heitä kirjoittamaan ajatuksia keskustelualueelle. Nämä alueet ovat kaikille näkyvissä. Niissä voi kommentoida toisen osallistujan aloittamia keskusteluja tai aloittaa oman keskustelun. Näiden osien lopussa on lisäksi pohtimistehtävä, jossa kirjoitetaan ajatuksia siitä, voisiko kyseinen liiketoimintamalli olla relevantti omalle yritykselle. Pohdintaan annetaan myös muita kyseiseen malliin liittyviä apukysymyksiä.

Kuva 11. Kesto-kuvituskuva

Seuraavaan osaan 10 on koottu *mittatilausompeluun ja yhteistyömahdollisuuksiin* liittyvää sisältöä. Mittatilausompelu on aiheena henkilökohtaisesti kiinnostava, koska opetan tekstiili- ja muotialan toisella asteella mittatilausompelijoiksi valmistuvia opiskelijoita.

Avasin aihetta pohtimalla arvostuksen muuttumista kyseisen palveluun liittyen. Toisaalta korostin sisällössä myös yrittäjien haastatteluista esille nousseen arvostuksen puuttumisen. Sisältötekstin lisäksi kokosin alan toimijoiden haastatteluista ja omista ajatuksista videon.

Yhteistyön mahdollisuudet aiheeseen kokosin esimerkkejä ja hyötyjä, joita yhteistyöllä voidaan saavuttaa. Lisäsin sekä mittatilausompelupalveluun että yhteistyön mahdollisuuksiin keskustelualustat ja yhteisen pohdintatehtävän, jossa vastataan esimerkiksi kysymyksiin, onko mittatilausompelu palveluna relevantti yritykselle. Lisäksi tehtävänä on pohtia, millaista yhteistyötä voisi tehdä muiden yritysten kanssa ja mitä hyötyä yhteistyöstä olisi osapuolille.

Seuraavassa osassa *yleistä kiertotalousliiketoimintamalleista*, perehdytään mallien yleisimpiin haasteisiin liiketoimintamalleittain sekä potentiaalsiin omiin haasteisiin. Omien haasteiden pohtimiseen on apukysymyksiä. Tässä osassa jatketaan liiketoimintasuunnitelman laatimista. Taulukkoon on laadittu aikaisemmin visio. Nyt siihen lisätään ydintoiminnot, arvolupaus, asiakassuhteet, asiakassegmentit, kanavat, kulurakenne ja kassavirta. Näiden laatimiseen voi hyödyntää apukysymyksiä.

Kuva 12. Kesto-kuvituskuva

Tunnista tarvittavat kyvykkyydet osassa pohditaan, mitä kiertotalousmuutos vaatii yritykseltä sekä arvioidaan omia kyvykkyyksiä. Sisällössä on paljon konkreettisia esimerkkejä siitä, miten yrityksen toimintaa voi kehittää kiertotalouden näkökulmasta. Tämän osan 12 tehtävänä on, että apukysymyksien avulla täydentää liiketoimintasuunnitelmaan viimeiset kaksi kohtaa: keskeiset kumppanit sekä resurssit.

Osassa 13, *tee kiertotalousmuutoksesta totta*, esitellään tapa, jolla yritys voi lähteä toteuttamaan kiertotalousmuutosta. Miten edetään pitkäjänteisesti kohti strategista muutosta kiertotalouteen vision ja tiekartan avulla. Tulevaisuusajattelua ja strategista lähestymistapaa hyödynnetään, että voidaan toteuttaa kokonaisvaltainen muutos kohti kiertotaloutta. Suunnitelma tehdään kuvaamalla missä halutaan olla pitkällä aikavälillä ja muodostetaan toimenpiteet, miten päästään sinne. Tehtävänä on laatia yritykselle tavoitesuunnitelma kolmeen aikatasoon:

- 6–12 kuukautta
- 1–5 vuotta
- 5–10 vuotta

Toiseksi viimeinen osa on otsikoitu: *Lopuksi*. Siinä kerrataan koulutuksessa saatu hyöty neljältä osa-alueelta:

Globaalin toimintaympäristön muutos ja miten kiertotalous auttaa yritystä sopeutumaan muutoksiin ja hyötymään niistä.

1. Hukan ja tehottomuuden muuttaminen lisäarvoksi yritystoiminnassa.
2. Yritykselle sopivan kiertotalouden liiketoimintamallin tunnistaminen.
3. Yrityksen toiminnan kehittämiskohteiden löytäminen.

Kuva 13. Kesto-kuvituskuva

Viidestoista osa kysyy *palautetta koulutuksesta*. Palautteen saaminen on tärkeää, koska sen avulla alkuvuodesta 2024 toteutettavien samansisältöisten Kesto-koulutusten markkinointia, toteutusta ja sisältöä kehitetään edelleen. Kosin kysymykset vapaamuotoisina:

1. Mistä sait tiedon koulutuksesta?
2. Vastasiko koulutus odotuksiasi? Miltä osin vastasi ja miltä osin ei vastannut?
3. Millaista hyötyä uskot koulutuksesta olevan sinulle?
4. Tukivatko oppimistehtävät aiheeseen perehtymistä ja yritystoiminnan kehittämistä?
5. Olisitko halunnut koulutukseen enemmän vuorovaikutusta muiden osallistujien ja/tai ohjaajan kanssa?
6. Mitä kehittämiskohteita löydät koulutuksesta?
7. Voisitko suorittaa koulutusta? Jos voisit, kenelle suosittelisit?
8. Sana on vapaa...
9. Haluatko osallistua yhteistapaamiseen Lahdessa Koulutuskeskus Salpauksen tekstiili- ja muotialalla maanantai-iltana 4.12.2023?

9 Johtopäätökset

Kehittämistehtävän keskeiset tutkimuskysymykset olivat:

1. Mitä kiertotalouden mukaisia liiketoimintamalleja on käytössä Lahden alueen tekstiili- ja muotialan pienyrityksissä?
2. Mihin kiertotalouden liiketoimintamalleihin liittyviin asiasisältöihin Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrittäjät tarvitsevat lisätietoa?
3. Millaista yhteistyötä Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrittäjät tekevät tällä hetkellä, ja onko yhteistyön lisäämiselle tarvetta?

Kehittämistyön tulokset osoittavat, että Lahden alueen tekstiili- ja muotialan yrityksissä hyödynnetään jo nykyisellään kiitettävästi kiertotalouden liiketoimintamallien mukaista toimintaa. Kiertotalouden liiketoimintamalleista alan vahvuutena korostuvat resurssitehokkuus ja kierrätys sekä tuote-elinkaaren pidentäminen. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että myös kiertotalouden malli *tuote palveluna* laajenee tulevaisuudessa entisestään.

Tulokset osoittavat, että Kesto-koulutukset vastaavat hyvin niihin asiasisältöihin, joista alan yrittäjät ja second-hand toimijat tarvitsevat lisätietoa. Lahden alueella tekstiili- ja muotialan toimijoilla on paljon yhteistyötä, mutta monipuolisemmalla ja järjestelmällisemmällä yhteistyöllä saavutettaisiin paljon synergiaetua kaikille osapuolille.

9.1 Luotettavuuden arviointi

Kehittämistyön tutkimusaineistona käytettiin kiertotalouden sekä siihen liittyvien liiketoimintamallien lähdemateriaalia, jota löytyi suhteellisen paljon. Lähteet ovat tuoreita, joten niissä oleva tieto on ajantasaista.

Haastattelin viittätoista Lahden alueella toimivaa yrittäjää ja second hand -toimijan palveluksessa olevaa henkilöä. Haastateltavien valitseminen perustui heidän yhteistyöhönsä Koulutuskeskus Salpauksen tekstiili- ja muotialan koulutuksen kanssa. Heidän haastattelemisestaan on jatkossa hyötyä myös omassa

työssäni kyseisen koulutuksen lehtorina. Käytettävissä olleisiin resursseihin suhteutettuna haastateltavien määrä on mielestäni riittävä. Haastattelujen avulla sain syvennettyä kiertotalouden liiketoimintamallien alakohtaisuutta, koska sitä ei lähdemateriaaleista juurikaan löytynyt.

Tallensin haastattelut tablettilaitteen sanelin-sovellukselle. Lupasin haastateltaville, että heidän kertomat asiasisällöt tuodaan aineistossani esille anonyymisti. Vaikka kaikkien haastattelut on litteroitu haastattelujen numeroinnin mukaisesti, en numeroinut sitaatteja. Jos aloittaisin työni nyt, tekisin sisältöanalyysin ensin ja vasta sitten haastattelut. Uskon, että näin olisin ollut valmistautuneempi haastatteluihin ja saanut niistä vieläkin paremman hyödyn koulutuksen suunnitteluun ja markkinointiin.

9.2 Pohdinta

Halusin opinnäytetyölläni olla osaltani vaikuttamassa siihen, että tekstiili- ja muotialan pienyrittäjät saisivat mahdollisuuden perehtyä kiertotalouden liiketoimintamallien tarjoamiin hyötyihin kestäväen kehityksen ja liiketoiminnan kehittämisen kannalta. Tavoitteena oli myös nostaa esille alan pienyrittäjyyden merkityksen sekä Suomen kansantalouden, että kiertotalouden kannalta. Keväällä 2023 sain mahdollisuuden tehdä aiheeseen liittyvän opinnäytetyön. Useiden kuukausien työ on saapumassa päätökseen. Prosessi on sisältänyt mm. aiheeseen perehtymistä, tiedon etsimistä, haastatteluja ja Moodle-oppimisolustan käytön opettelua. Työn tuloksena syksyllä 2023 on käynnissä ensimmäinen Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -verkkokoulutus ja tämä opinnäytetyö ovat viimeistelyvaiheessa.

Tämän kehittämistyöprosessin aikana huomasin, että kiertotalous on hyvin laaja kokonaisuus, joka vaikuttaa ja jonka pitääkin vaikuttaa globaalisti, Euroopan laajuisesti, yhteiskunnallisesti, yrityskohtaisesti sekä yksilön tasolla jokapäiväisessä elämässä. Tämän tutkimustyön sisällöt sekä pienyrittäjyyden, että alan kiertotalouden näkökulmasta ovat antaneet myös minulle henkilökohtaisesti

paljon lisätietoa, josta varmasti on hyötyä sekä omassa henkilökohtaisessa elämässä että työssäni toisen asteen tekstiili- ja muotialan opettajana.

Jatkosodan ja sitä seuranneen pula-ajan aikana, aina 1950-luvulle saakka, vaatteita ja vaatetuskankaita oli Suomessa huonosti saatavilla. Edesmenneet vanhempani saivat viisi vanhempaa sisarustani 1950-luvulla. Äitini halusi tuolloin perheen vähävaraisuudesta huolimatta vaatettaa perheen kolme tyttöä nätteihin mekkoihin. Tämän mahdollistivat Amerikan-sukulaiset, jotka lähettivät äidilleni heidän käytöstään poistuneita vaatteita. Myöhemmin kaikki nämä kolme isosiskoani ovat myös olleet tekstiili- ja vaatetusalan työtehtävissä.

Kun synnyin 1960-luvulla, oli perheen taloudellinen tilanne parantunut, joten pääsin jo suhteellisen nuorena äidin mukaan kangaskauppoihin. Sieltä sain valita itselleni mieleisiä kankaita ja toteuttaa niistä suunnittelemani vaatteita. Pidän vaatteiden suunnittelusta ja valmistamisesta niin paljon, että ammatinvalinta oli selvä jo peruskoulussa. Kun haemme kiertotalouden malleja, tämä esimerkki kuvaa sitä, miten vaatteiden käytön ja kuluttamisen suunnittelu kuului osaksi jokapäiväistä elämää.

Alan kokemusta on syntynyt monipuolisesti ja laaja-alaisesti. Kolmen ammattikouluopintovuoden jälkeen olin valmis siirtymään alan työelämään. Tie vei alan teollisuuden monipuolisiin työtehtäviin. Pidän näitä viittä vuotta merkittävinä alan teollisuustuotannon kokonaisuuden ymmärtämisessä. Ajoittainen urakkaompelutyö antoi minulle valmistusnopeutta, joka näkyy edelleenkin myös yksittäistuotteiden valmistusnopeudessa. Teollisuustyöajanjakson jälkeen siirryin muotoilijan AMK-opintoihin. Olen toiminut alalla kahteen otteeseen yrittäjänä. Alan toisen asteen ammatinopettajan työtehtäviä olen tehnyt kahden eri koulutuksen järjestäjän palveluksessa yli 26 vuotta. Kiertotalouden mukaisesta toiminnasta omakohtaisena kokemuksena on valmisvaatejälleenmyyjän muokausompelupalvelutyö, teollisuusleikkuun ylijäämämateriaalista tuotteiden valmistaminen sekä korjausompelutyö.

Olen tyytyväinen, että pääsin Kesto-hankkeessa suunnittelemaan ja rakentamaan kyseisen koulutuskokonaisuuden. Mielestäni tästä työstä on hyötyä monella tavalla. Olen päässyt syvällisesti tutkimaan kiertotalouden liiketoimintamallien merkitystä ja mahdollisuuksia tekstiili- ja muotialalla. Tietoa kiertotalouden liiketoimintamalleista on hyvin saatavilla. Näin roolikseni tässä työssä paketoita saatavilla oleva tieto kompaktiksi koulutuskokonaisuudeksi, josta osallistuja saa alan kannalta oleellisen tiedon suhteellisen helposti itselleen. Samalla pääsin perehtymään syvällisemmin Moodle-oppimisalustan monipuolisiin toimintoihin. Tästä on minulle hyötyä jatkossa työssäni.

Sain myös mahdollisuuden syventyä siihen, miten verkossa toteutettavasta koulutuksesta voi rakentaa mielenkiintoisen oppimiskokonaisuuden. Koulutuksen osalta on parhaillaan menossa mielenkiintoinen vaihe, kun seuraan sitä, miten osallistujat etenevät alustalla. Mielenkiinnolla odotan myös koulutuksesta saatavaa palautetta. Työn merkityksellisyys voidaan mitata sillä, jaksavatko osallistujat edetä kaikki viisitoista osaa loppuun saakka ja millaista palautetta he koulutuksesta antavat.

Uskon, että koulutukseen osallistuvilla on hyötyä kokonaisuudesta. Tietääkseni vastaavia kiertotalouden liiketoimintamalleihin perustuvia koulutuksia, joissa sisältö on räätälöity tekstiili- ja muotialan näkökulmasta, ei ole tarjolla. Koulutukseen osallistuvilla on loistava mahdollisuus pysähtyä pohtimaan oman yrityksen toimintaa ja sitä, mitä kehittämismahdollisuuksia siinä voisi olla. Mielenkiintoisia ratkaisuja yritystoiminnan kehittämisen saattaa löytyä sisällön ja tehtävien lisäksi myös siten, että syvenyy esimerkkiyritysten toimintamalleihin koulutuksessa olevien linkkien kautta. Tässä yksi kommentti koulutukseen osallistuvilta: *”Resurssitehokkuus ja kierrätys-liiketoimintamallin linkeistä ei meinannut päästä takaisin todellisuuteen, kun teki vain mieli tutkia kaikkia hienoja tuotteita, joita linkkien takaa löytyi.”*

Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla -koulutus toteutetaan Kesto-hankkeen puitteissa toisen kerran jo helmi-, maaliskuussa 2024. Uskon, että pilottina toimivasta koulutuksesta saadaan positiivisia palautelauseita, joita

voidaan hyödyntää uuden koulutuksen markkinoinnissa. Kiehtovaa on tämän ensimmäisen koulutuksen kautta saatava tieto siitä, kuinka paljon uuteen koulutukseen tulee tehdä muutoksia. Vielä ei ole varmaa, toteutetaanko Kesto-koulutuksia vielä syksyllä 2024. Joka tapauksessa uskon, että tätä koulutusta tulomme hyödyntämään jatkossa myös esimerkiksi Koulutuskeskus Salpauksen tekstiili- ja muotialan ammattitutkintokoulutuksessa.

Tyytyväinen täytyy olla myös siihen, että koulutukset ovat tavoittaneet osallistujia maantieteellisesti laajalta alueelta. Koulutuksessa pohjoisin osallistuja on Oulusta ja eteläisin Tallinnasta. Kiertotalouden liiketoimintamallien parempi hyödyntäminen tekstiili- ja muotialalla on siis parhaillaan käynnissä koko Suomen laajuisesti.

Kiitän työni toimeksiantajaa siitä mahdollisuudesta, että pääsin perehtymään inspiroivaan ja ajankohtaiseen aiheeseen. Kiitän myös tutkimukseen osallistuneita asiantuntijoita. Heidän kohtaamisensa ja jakama tieto perehdytti minua aiheeseen syvällisesti ja konkreettisesti. Kiitos Metropolian Vestonomi YAMK -koulutukselle, jonka monipuolisella ja asiantuntevalla sisällöllä on suuri merkitys aiheeseen perehtymiselle. Erityiskiitos Marja Tuhkaselle kehittämistehtävän ohjauksesta ja sparrauskeskusteluista. Niiden avulla pääsin etenemään työssäni sekä sain lisäpuhtia jatkaa työtä aina uudella innolla eteenpäin.

Lähteet

Aalto-yliopisto. (n.d.). *Tekstiilien kiertotalouden tasot*. Haettu osoitteesta <https://finix.aalto.fi/tekstiilien-kiertotalouden-tasot/>

Ahola, A., Alarotu, M., Antikainen, M., Honkatukia, J., Järnefelt, V., Kapanen, J., Lantto, R., Laurikkala, M., Naumanen, M., Orko, I., Ritschkoff, A., Still, K., SundqvistAndberg, H., Tenhunen, A., Wiman, H., Winberg, I. & Åkerman, M. (2020). *Kiertotalouden ekosysteemit*. Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162083/TEM_2020_13.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Dufva, M & Rekola, S. (2023). *Megatrendit 2023*. Sitra. Haettu osoitteesta <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023>

Ellen MacArthur Foundation. (2017). *A New Textiles Economy: Redesigning fashion's future*. Haettu osoitteesta https://emf.thirdlight.com/file/24/uiwtaHvud8YIG_uSTauTIJH74/A%20New%20Textiles%20Economy%3A%20Redesigning%20fashion%E2%80%99s%20future.pdf

Euroopan komissio. (2022). *Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle. Kestäviä ja kiertotalouteen perustuvia tekstiilejä koskeva EU:n strategia*.

Frisk, M. (2023). *Miksi vaatteiden korjaaminen ja muodistaminen väheni sotien jälkeisessä Suomessa?* Ympäristöministeriö. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164630/YM_2023_5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hakanurmi, S & Suominen, R. (2013). *Verkko-opettaja*. Klaava Media.

Heiskanen, E & Korsunova, A. (2023). *Korjaustoiminnan elvyttämisen mahdollisuudet*. Ympäristöministeriö. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164630/YM_2023_5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Innowise. (n.d.). *Kuinka moni suomalainen käyttää eri somepalveluita päivässä, viikossa ja yhteensä?* Haettu osoitteesta <https://www.innowise.fi/fi/sosiaalisen-median-kaytto-suomessa-somekatsaus-07-2022/>

Jotpa. (n.d.). *Ajankohtaista*. Haettu osoitteesta <https://www.jotpa.fi/fi/ajankohtaista/tiedotteet/valtionavustushaku-alkaa-tyomarkkina-asemaa-vahvistava-koulu>

Jotpa. (n.d.). *Tietoa meistä*. Haettu osoitteesta <https://www.jotpa.fi/fi/tietoa-meista>

Kesto-koulutus. (n.d.). *Kestävää osaamista*. Haettu osoitteesta <https://kestavaa-osaamista.fi>

Kiertotaloudesta kasvua. (n.d.). *Kiertotaloussanasto*. Haettu osoitteesta <https://www.kiertotaloudestakasvua.fi/kiertotaloussanasto/>

Korsunova, A. & Råberg, M. (2023). *Onnistuuko korjaaminen? – Kiertotalouden kansalaistaidot*. Ympäristöministeriö. Haettu osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164630/YM_2023_5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Koulutuskeskus Salpaus. (n.d.). *Kestävä kehitys*. Haettu osoitteesta <https://www.salpaus.fi/info/kestava-kehitys/>

Koulutuskeskus Salpaus. (n.d.). *Koulutuskeskus Salpaus -kuntayhtymä*. Haettu osoitteesta <https://www.salpaus.fi/info/koulutuskeskus-salpaus-kuntayhtyma/>

Koulutuskeskus Salpaus. (n.d.). *Tutustu Salpaukseen*. Haettu osoitteesta <https://www.salpaus.fi/info/tutustu-salpaukseen/>

Kuure, S & Laakso, S. (2023). *Eikös tämä vie kaupan, kun on liian hyviä vaatteita?* Kestävä kuluttaminen vaatealan kiertotaloustyössä. Ympäristöministeriö. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164630/YM_2023_5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lahden kaupunki. (2022). *Lahden kiertotalouden tiekartta*. Haettu osoitteesta <https://www.lahti.fi/tiedostot/lahden-kiertotalouden-tiekartta/>

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2015). *Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. Sanoma Pro Oy.

Pirkanmaan Osuuskauppa. (n.d.). *Sokoksen uusi kestävän muodin kerros avattu*. Haettu osoitteesta <https://pirkanmaanosuuskauppa.fi/news/sokoksen-uusi-kestavan-muodin-kerros-on-avattu/>

Saukkola, M. (2023). Vihreät luottovaatteet. *Antiikki & Design*, 2023 (7), ss. 30–37.

Siljamäki, E. (2022). *Kiertotalous suomalaisten vaateyritysten sanoittamana*. Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/13848/Kiertotalous%20suomalaisten%20vaateyritysten%20sanoittamana.pdf?sequence=2>

Sitra. (2019). *Kansalaisen valinnoista kiertotalouden pohja*. Haettu osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/kansalaisen-valinnoista-kiertotalouden-pohja/>

Sitra. (2019). *Kunta mahdollistaa tärkeät siirrot kiertotaloudessa*. Haettu osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/kunta-mahdollistaa-tarkeat-siirrot-kiertotaloudessa/>

Sitra. (2019). *Valtionhallinto yhdistää sektorit kiertotaloudessa*. Haettu osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/valtionhallinto-yhdistaa-sektorit-kiertotaloudessa/>

Sitra. (2019). *Yrityksen pelistrategiassa ovat uudet kiertotalouden liiketoimintamallit*. Haettu osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/yrityksen-pelistrategiassa-uudet-kiertotalouden-liiketoimintamallit/>

Sitra. (n.d.). *Tulevaisuussanasto*. Sitra. Haettu osoitteesta <https://www.sitra.fi/tulevaisuussanasto/>

Sitra ja Deloitte. (2022). *Kestävää kasvua kiertotalouden liiketoimintamalleista*. Haettu osoitteesta <https://www.sitra.fi/app/uploads/2022/02/kestavaa-kasvua-kiertotalouden-liiketoimintamalleista-2-1.pdf>

Sjöstedt, T. (2018). *Mitä nämä käsitteet tarkoittavat?* Sitra. Haettu osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarkoittavat/>

Suomen Tekstiili & Muoti ry. (2018). *Kiertotalouden kärjessä II– Ratkaisuja tekstiilien kiertoon*. Haettu osoitteesta https://www.stjm.fi/wp-content/uploads/2022/03/Kiertotalouden_karjessa_II_2018_verkko.pdf

Suomen yrittäjät. (n.d.). *Yrittäjyys Suomessa*. Haettu osoitteesta <https://www.yrittajat.fi/yrittajajarjesto/tietoa-yrittajista/yrittajyys-suomessa/>

Sustinare Oy. (n.d.). Haettu osoitteesta <https://sustinare.fi/>

Texmari Oy. (n.d.). Haettu osoitteesta <https://texmari.com/fi/>

Tilastokeskus. (n.d.). *Aloittaneet ja lopettaneet yritykset Suomessa*. Haettu osoitteesta https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_aly/statfin_aly_pxt_11yq.px/chart/chartViewLine/

Tilastokeskus. (n.d.). *Alueellinen yritystoimintatilasto*. Haettu osoitteesta [Yritysten toimipaikat toimialoittain ja henkilöstön suuruusluokittain muuttujina Vuosi, Toimiala \(TOL 2008\), Henkilöstön suuruusluokka ja Tiedot. PxWeb \(stat.fi\)](https://www.stat.fi/yrittajien-toimipaikat-toimialoittain-ja-henkiloston-suuruusluokittain-muuttujina-vuosi-toimiala-tol-2008-henkiloston-suuruusluokka-ja-tiedot-pxweb-stat-fi)

Valtioneuvosto. (2023). *Vahva ja välittävä Suomi*. Haettu osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/7/6>

Ympäristöministeriö. (2021). *Kiertotalous vähähiilisyiden edistäjänä ja luonnon monimuotoisuuden turvaajana*. Haettu osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162901>

Liite 1 Kesto-koulutusesite

Kestävää osaamista tekstiili- ja muotialan tekijöille

Kesto - kestävä liiketoiminnan, suunnittelun ja valmistuksen osaamisen vahvistaminen tekstiili-, vaatetus- ja muotialalla -hanke tarjoaa koulutusta, jonka tavoitteena on vastata muuttuvan toimintaympäristön synnyttämiin uusiin osaamistarpeisiin.

Koulutuskokonaisuuden sisällöt muodostuvat vastuullisen ja kestävä tekstiili-, vaatetus- ja muotialan näkökulmasta. Kurseilla saat tietoa kiertotalouden vaatimuksista, vastuullisuuden periaatteista sekä vahvistat osaamistasi toimialalla avautuviin uusiin tehtäviin. Tarjoamme myös mahdollisuuden osallistua opintoja edeltävään ja ohjaavaan koulutukseen, jossa verestetään opiskelutaitoja ja tutustutaan verkko-oppimisen saloihin.

Kesto-hankkeen koulutukset ovat LAB-ammattikorkeakoulun, Koulutuskeskus Salpauksen sekä Työväen Sivistysliiton toteuttama koulutuskokonaisuus.

Koulutukset

Vastuullinen muoti- ja tekstiiliala

Koulutuksessa perehdytään kiertotalouden periaatteisiin ja vastuullisuuden määrittelyyn sekä hahmotetaan, mitä yritys- ja yhteiskuntavastuu tarkoittaa ja miten vastuullisesta toiminnasta tulisi viestiä toimialalla.

Vastuullinen tuotemuotoilu

Koulutuksessa opitaan vastuullisen tekstiili-, vaatetus- ja muotialan tuotemuotoilun lähtökohdat, tarpeet ja tavoitteet sekä perehdytään elinkaarisuunnitteluun ja erilaisiin muotoilun menetelmiin.

Materiaaliosaaminen

Koulutuksessa tarkastellaan tekstiilimateriaalien ominaisuuksia ja millaisia vaatimuksia kiertotaloutta tukeva toiminta asettaa materiaalien valintaan, huoltoon ja kierrättämiseen. Lisäksi kartoitetaan, millaisia uusia materiaali-innovaatioita on tarjolla.

Digitaalinen markkinointi

Koulutuksessa tarkastellaan digitaalisen markkinoinnin eri muotoja ja mahdollisuuksia markkinoinnissa sekä opitaan, miten digitaalisuutta voi hyödyntää monikanavaisesti.

Kiertotalouden liiketoimintamallit tekstiili- ja muotialalla

Koulutusjaksossa perehdytään kestävä kehityksen toimintamalleihin ja yhteistyömahdollisuuksiin. Tavoitteena on opastaa toimijoita kehittämään tuotteiden ja palveluiden tarjontaa vastuullisen toiminnan näkökulmasta.

Osaamisen tunnistaminen ja opiskelutaidot

Opiskelija edeltävä tehopaketti, jossa otetaan opiskelutaidot haltuun.

Lisätieto:

kestavaaosaamista.fi

Helena Kalliomäki

LAB-ammattikorkeakoulu
+358 50 4675888
helena.kalliomaki@lab.fi

Jaana Rantakoivu

Koulutuskeskus Salpaus
+358 44 708 0431
jaana.rantakoivu@salpaus.fi

Mika Ukkonen

Työväen Sivistysliitto
+358 40 500 6432
mika.ukkonen@tsl.fi

Koulutus on Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen rahoittama. Palvelukeskus edistää työlläisten osaamisen kehittämistä ja osaavan työvoiman saatavuutta. Palvelukeskuksen toimintaa ohjaavat opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö.

Liite 2 Tunnistetut kiertotalouden liiketoimintamallit

	Uusiutuvuus	Jakamistilat	Tuote palveluna	Tuote-elinkaaren pidentäminen	Resurssitehokkuus ja kierrätys	Mittausompelupalvelu	Alihankinta	Tuotteiden myynti verkkokaupassa
Toimija 1				X	X	X	X	
Toimija 2			X	X	X	X		
Toimija 3				X	X		X	
Toimija 4	X			X	X	X		
Toimija 5	X			X	X	X		X
Toimija 6				X	X			
Toimija 7				X	X	X		
Toimija 8	X			X	X	X		
Toimija 9				X	X	X	X	
Toimija 10			X	X	X	X		
Toimija 11				X	X			
Toimija 12	X			X	X			X
Toimija 13		X			X			
Toimija 14		X		X	X			

Liite 3 Liiketoimintasuunnitelmataulukko

YRITYKSEN NIMI

Visio:				
Keskeiset kumppanit:	Ydintoiminnot:	Arvolupaus:	Asiakassuhteet:	Asiakassegmentit:
	Resurssit:		Kanavat:	
Kulurakenne:			Kassavirta:	

Liite 4. Kesto-koulutusten hakijapersoona

Hakijapersoona

42 vuotias nainen

Pienyrittäjä tai työntekijä jolla on toisen asteen koulutus tai alempi korkea-asteen tutkinto

Tulot 28 098 + € vuodessa

Mielenkiinnon kohteita kierrätys, muoti, käsityöt, kuntoilu ja hyvinvointi

Digitaalisen median käyttö päivässä 260 minuuttia, joka koostuu asiointipalveluista, uutisten lukemisesta, sosiaalisesta mediasta ja verkkokaupoista

Suosituimmat sosiaalisen median kanavat: Facebook ja Instagram

Kiinnostunut monikanavaisesta asioiden hoitamisesta ja verkko-opiskelun mahdollisuuksista.

